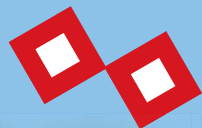

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **111**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

11

STUDENI
2019

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski
planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
http://www.hps.hr

Uredništvo

E-mail adresa
za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

VŽ2 graf d.o.o.
Velika Gorica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
Palmotičeva 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

h t t p : / / w w w . h p s . h r

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka

je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

472 Transilvanija, Karpati, tura za pamćenje

478 Milan Lenuci - otac urbanog Zagreba...

494 O imenima vrhova

509 Po osiguranim putovima na Zrmanji i Omiškoj Dinari

Sadržaj

Članci

472 Transilvanija, Karpati, tura za pamćenje

Mihael Rukavina

478 Milan Lenuci - otac urbanog Zagreba te pionir planinarstva, tjelovježbe i klizanja

Eduard Hemar

483 Bajkovita ljepota ogulinskog usnulog diva

Valentina Bušić

487 Kako nastaju sjećanja

Klara Jasna Žagar

494 O imenima vrhova

Alan Čaplar

505 Susret

Neven Milčić

509 Po osiguranim putovima na Zrmanji i Omiškoj Dinari

Feručo Lazarić

Rubrike

512 Naručite planinarski kalendar za 2020. godinu!

514 Speleologija: U Bugarskoj održan 13. EuroSpeleo Forum

515 Planinarske kuće: Otvoreno novo planinarsko sklonište Zlatko Prgin na planini Dinari

517 Vijesti: PD Susedgrad - naših prvih 70, Nepoznata Krndija – kutjevački atar

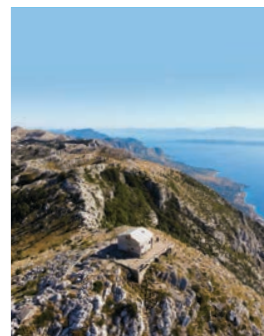
519 Kalendar akcija

Tema broja

Imena vrhova

Naslovnica

Planinarsi dom Vošac na istoimenom biokovskom vrhu (1422 m), foto: Alan Čaplar

Transilvanija, Karpati, tura za pamćenje

Mihael Rukavina, Požega

Ne smatram se planinarom, iako gotovo svaki vikend, a i dio radnog tjedna, provedem negdje u brdima ili barem u njihovoj blizini. Moj je najdraži sport i moja strast – biciklizam. Katkad cestovnjak, a katkad brdski bicikl, često me dovedu do visokih čuka: od vrhova Papuka i Psunja, preko Vojaka na Učki i Sv. Ilije na Biokovu sve do Sella Ronde u Dolomitima i Passo Stelvio u Alpama. Ipak, s vremena na vrijeme poželim promjenu, nešto drukčije, nešto što razbija rutinu. Tada skidam biciklistički dres

od likre, spremam sprinterice sa strane te umjesto njih obuvam gojzerice i uzimam štapove za planinarenje.

U svoje planinarske avanture polazim s ekipom koja je danas okupljena u HPD-u Gojzerica iz Požege. Godine 2016. klecala su mi koljena dok sam se, pripijen uza stijenu iznad stotinama metara duboke provalije, centimetar po centimetar približavao Mytikasu, najvišem vrhu mitskog Olimpa. Nekoliko dana poslije nervozno smo se smješkali dok nas je opkoljavao čopor

Preko potoka na putu za Moldoveanu

gladnih, divljih pasa na usponu prema Solunskoj glavi u Makedoniji. Godinu dana poslije došle su na red Bugarska i planina Rila, s prekrasnim potocima i jezerima. Uspón na vrh Balkana bio je praćen grmljavinskim nevremenom. Lani smo u albanskim Prokletijama nemoćno promatrali kako Darko iz Bjelovara gubi ravnotežu, pada i kliže pedesetak metara u dubinu, niza snijegom i ledom okovanu kosinu. Ipak, sve se dobro završilo i uspjeli smo na Maja Jezercu, najvišem vrhu Dinarskoga gorja, proslaviti nogometnu pobjedu Hrvatske nad Argentinom (već je tada bilo jasno da se i tamo u Rusiji događa nešto nestvarno lijepo).

Ove je godine izbor pao na Rumunjsku, točnije, njenu mističnu regiju Transilvaniju i planinski lanac Južnih Karpata, koji se često naziva Transilvanskim Alpama. Bila su predviđena dva dana planinarenja, uključujući i uspon na Moldoveanu, najviši vrh Rumunjske, ali i dva dana kulturno-turističkog upoznavanja Transilvanije, uz obilazak gradova Sibiu i Brašova te dvorca grofa Drakule u mjestu Branu. Odlično, idemo!

U srijedu, 19. lipnja, u kasnim poslijepodnevним satima, okupili smo se na požeškom autobusnom kolodvoru. Uz planinare iz HPD-a Gojzerica bilo je tu i pojačanja iz nekoliko drugih gradova (Zagreba, Makarske), a na prvom zaustavljanju u Osijeku ukrcao se i četvero članova vinkovačkoga HPD-a Cibalia. Na istom je mjestu u bus ušla i Jelena iz novosadske agencije »Karpati«. Ona će nas upoznavati s poviješću i sadašnjošću Rumunjske, njenim regijama i kulturom te će biti naš vodič po gradovima i Drakulinom dvorcu u Branu.

Putujući dalje na istok kroz južni dio Mađarske stižemo oko dva sata u noći na mađarsko-rumunjsku granicu. Ugođaj u busu bio je cijelim putem veseo i opušten.

Rumunjska autocesta ostavlja dojam na nas. Zemlja koja je prije 10 – 15 godina bila općepoznata po užasnom stanju prometnica dočekala nas je vrlo modernom, vrhunski asfaltiranom autocestom A1. Odmorišta uz cestu također su lijepo uređena, a toaleti čisti. Očito je da ni istočna Europa nije više ono što je nekad bila. Noćna vožnja, uz dremuckanje u busu i povremene odmore, zaista je udobna. Oko 8 sati stižemo do svoje prve postaje – grada Sibiu.

Sibiu je sa svojih 147.000 stanovnika po veličini tek 14. rumunjski grad, ali njegovo je povijesno-kulturno značenje mnogo veće. O tome svjedoči i činjenica da je 2007. bio Europski grad kulture. Osnovani su ga njemački doseljenici, rudari iz Saske, koje je u 12. stoljeću naselio tadašnji mađarski kralj (Sibiu i općenito Transilvanija bili su sve do kraja Prvoga svjetskog rata u sastavu Mađarskoga kraljevstva, a poslije ugarskog dijela Habsburške Monarhije i Austro-Ugarske). Sibiu je već u 14. stoljeću bio važno trgovačko i obrtničko središte, a ujedno i središte njemačke kulture u Transilvaniji. Tijekom stoljećâ u grad su se doselili Mađari, a od 18. stoljeća masovnije su se počeli naseljavati i Rumunji. Ipak, grad je sve do završetka Drugoga svjetskog rata etnički bio dominantno njemački. I doista, ne trebate biti arhitekt da biste prepoznali izrazit njemački utjecaj u izgradnji grada. Stari, povijesni dio grada stanovnici su uspjeli održati u vrlo dobrom stanju.

U Sibiuu proveli smo cijelo prijepodne. Obilazimo tri crkve (katoličku, protestantsku i pravoslavnu), nekoliko trgova, zapažamo vrlo specifične tavanaške prozore na zgradama (u obliku oka, pa imate osjećaj da vas zgrada prati pogledom). Prolazimo uskim, pa nešto širim kamenim ulicama, a nakon kulturnog uzdizanja na red dolazi iće i piće u nekom od brojnih kafića i restorana. Neki su se od nas ondje prvi put susreli s fenomenom koji će nas pratiti ostali dio putovanja – jelo je općenito vrlo dobro, pivo odlično, cijene niske, ali je posluga u ugostiteljskim objektima očajno spora. Tipična situacija: sjednemo u kafić u kojem nema nikoga osim nas, konobar sjedi dva stola od nas i dvadesetak minuta uopće ne reagira na našu prisutnost. Uglavnom, ako našim ugostiteljima zatreba u sezoni dodatna radna snaga, neka nipošto ne uzimaju ove konobare.

Južno od grada nalazi se planinski masiv Fagaraš. Njegov 2544 metra visok vrh Moldoveanu ujedno je najviši vrh Rumunjske te glavni cilj našeg putovanja.

Autobusom krećemo dalje prema selu Sambati de Sus u podnožju planine, gdje ćemo biti smješteni. Pridružuje nam se mjesni planinarski vodič Dan, simpatičan mladić s mnogo iskustva u planinama Fagaraš. Iskreno, nisam bio siguran što možemo očekivati u Sambati de Sus, ali smještaj

Preko livada i snijega na Moldoveanu

nas je vrlo ugodno iznenadio, a kao bonus, imali smo na raspolaganju zatvoreni bazen. Plivanje prije večere baš je dobro došlo.

Petak je, 21. lipnja, ljetni suncostaj. Najdulji dan u godini bio je upravo to – prilično dugačak. Budimo se u 4 sata ujutro, a već prije 5 autobus nas makadamskom cestom vozi nekoliko kilometara zapadno, do sela Viștișoare. U tom je selu, smještenom 650 metara iznad mora, početna točka uspona. Za uspon odlučilo se nas 27, dok je za ostatak društva organizirano blaže planinarenje, od prenočišta do planinarskog skloništa Cabana Valea Sambatei.

Vrijeme je idealno, oblačno, ali bez kiše, a temperatura ugodna. Prvih nekoliko kilometara hodamo makadamskom cesticom, stalno u južnom smjeru. Uz nas je potok Viștea Mare, prilično bogat vodom, nabujao od oborina kojima je ovaj kraj obilovao posljednjih nekoliko tjedana. Blago se uspinjemo. U početku je padina blaga pa smo nabili jak tempo. U prvih pet kilometara, koje smo prošli za manje od sata, svladavali smo samo 275 visinskih metara. Cesta kojom smo krenuli brzo se pretvara u planinarsku stazu.

Kako idemo dalje, prizori oko nas sve su dojmljiviji. Vijugava staza vodi nas kroz gustu šumu, uz nabujali planinski potok. Na stazi je mnoštvo drvenih mostića, od kojih su neki samo centimetar-dva iznad razine vode.

Prvi veći odmor imamo kod skloništa na visini od tisuću metara. Na daljnjem usponu postaje ozbiljnije. Na dva mjesta potok je potopio stazu, tako da ga prelazimo skačući s kamena na kamen. Neki su od tih kamenova i ispod razine vode te nam omogućavaju da testiramo kvalitetu svoje obuće. Ubrzo izlazimo iz šume na čistinu, a nagib uspona se povećava. Vidik se otvara i dobro vidimo što nas čeka sljedećih nekoliko sati: strm uspon prema grebenu Fagaraša.

Oblaci su se nakupili, ali na sreću i dalje ništa ne pada. Kako se strmina povećava tako se sve češće odmaramo. Potok se razdvojio na nekoliko rukavaca, a izvrsno markirana staza vodi uz jedan od tih rukavaca. Poučeni primjerom svoga vodiča, vodu za piće uzimamo izravno iz potoka. Izvrsna je. Oko nas su planinski pašnjaci, a iznad njih kameniti vrhovi. Oduševljava nas predivna nijansa alpsko zelene boje trave.

Na devetom kilometru počinje pravi, strm uspon. Kamena staza vodi cik-cak prema vrhu grebena. Oni sa slabijom kondicijom pomalo zaostaju, ali nitko ne odustaje. Odlično se osjećam, nisam nimalo umoran i uživam u svakom trenutku i u svakom pogledu. Dolazimo tako do prvih snježnih jezika, koji nas podsjećaju na prošlogodišnji uspon u Prokletijama, gdje je tih prelazaka preko snijega bilo mnogo više. Vodič Dan, koji je dotad bio na čelu kolone, ostaje kod snježnih jezika i pazi da svi sigurno prijeđu preko njih. Nekolicinu nas upućuje kako da sami nastavimo prema vrhu. Ali i bez uputa nećemo se izgubiti – vidi se kilometrima, a markacije su na svakih nekoliko metara.

Vršni greben Fagaraša visok je 2250 metara. S njega se pružaju vrlo lijepi vidici na sjevernu i južnu stranu planine. Ispod nas nalazi se prekrasno planinsko jezero, a istočno, otprilike kilometar daleko, vidi se planinarski dom. S grebena se, zapadno od nas, vidi i kilometar i pol udaljen vrh Moldoveanu. Jasno vidimo skupinu planinara koji su nadomak vrhu. Čini se da ćemo imati društvo.

Kratko se odmaramo na grebenu prije završnog uspona. Cijeli dosadašnji put nije tehnički bio nimalo zahtjevan i jedino što vam treba jest

Moldoveanu

solidna kondicija. Ipak, posljednja je dionica malo zahtjevnija. Na dva mjesta razvučene su čelične sajle, ali doista ništa strašno.

Na uspon smo krenuli u 5:20, a skupina u kojoj sam bio stigla je na vrh točno u podne. Dečki koji su došli prije nas i koje smo vidjeli s grebena bili su Rumunji. Čestitamo mi njima i oni nama, te se slikamo sa zastavama, rumunjskom i hrvatskom. Malo-pomalo, pojedinačno ili u malim skupinama, pristižu i ostali članovi našeg društva. Stvarno smo se razvukli...

Slavonski planinari na vrhu Moldoveanu (2544 m)

Dvorac Bran

Sjedam, iz ruksaka vadim pivo i jednostavno uživam. Ne sjećam se da sam ikada toliko vremena proveo na nekom vrhu, više od jednog sata, ali stvarno je bilo opušteno, lijepo i veselo.

Naravno, trebalo se još vratiti istim putem kojim smo i došli. Spust je također protekao u veselom ugođaju, unatoč tome što se u jednom trenutku spustio prilično jak pljusak. Nitko nije za to posebno mario, čak nam je dobro došlo brzo tuširanje. Naravno, najduži dan u godini potrajao je još dugo nakon večere, uz prepričavanje i analizu svega što smo doživjeli. A pivo bolje da više i ne spominjem, još će ljudi svašta pomisliti...

Sljedeće jutro osvanulo je sunčano i toplo, a mi smo, još uvijek pod dojmom jučerašnjeg uspona na najviši vrh Rumunjske, lijeno doručkovali, spakirali stvari i napustili Sambatu de Sus. Danas je dan za kulturno uzdizanje. Vožnja do mjesta Brana, blizu kojeg se nalazi poznati dvorac grofa Drakule, traje prilično dugo. Naša Jelena upoznaje nas s biografijom, životom i

nasljeđem kontroverznog Vlada Tepeša. Knez rumunjske pokrajine Vlaške u 15. stoljeću, s jedne se strane borio za slobodu svoje zemlje od nadirućih Turaka, a s druge je bio vrlo kreativan u pronalaženju različitih metoda stravičnih mučenja svojih neprijatelja. Nisu to bili samo Turci, već i rumunjski seljaci, vlastelini koji su se pokušali osiliti, Romi i razni drugi. Čak su i poslanici s europskih dvorova znali završiti na kolcu. Svatko tko je pokazao i najmanje nepoštovanje prema Vladovoj veličini riskirao je okrutnu smrt, a brojne anegdote i legende o njegovom načinu provođenja »pravde« danas su sastavni dio rumunjskog folklora.

Bran je legendarni dvorac iz filmova o Drakuli, u kojem stoluju strašni vampiri. Iako se kolokvijalno naziva »dvorac grofa Drakule«, to je jako daleko od povijesne istine. Naime, dvorac je podignut u 13. stoljeću kao strateška utvrda na nekadašnjoj granici Vlaške i Transilvanije (Transilvanija je tada bila u sastavu Mađarske), a u 14. stoljeću na mjestu drvene utvrde podignuta je kamena. Sam Drakula najvjerojatnije nikad nije bio u dvorcu. Postoji doduše teorija da je nekoliko mjeseci u njemu bio zarobljen, pošto ga je izdao mađarski kralj, dotadašnji saveznik u borbi protiv Turaka, ali većina suvremenih povjesničara smatra da je Tepeš bio zatočen u Budimpešti, a ne u Branu. Dvorac se danas najviše povezuje s rumunjskom kraljevskom obitelji s početka 20. stoljeća, posebno s kraljicom Marijom, kojoj je dvorac u Branu postao pravi dom i u kojem je provodila znatno više vremena nego na dvoru u Bukureštu. To je vidljivo i pri obilasku dvorca, gdje će vas vodič provesti kroz spavaću sobu i dnevni boravak kraljice Marije, glazbenu sobu, sobu za čitanje i knjižnicu, radnu sobu...

Nije to velik ni impresivan dvorac poput Versaillesa ili Schönbrunn, više je riječ o vrlo originalno izgrađenoj utvrdi koja se s vremenom proširila u mali dvorac. Unatoč tome što je poveznica s Drakulom samo jeftin mit koji zapravo služi za privlačenje turista iz cijelog svijeta (budete li posjetili Bran, pripremite se na veliku gužvu u dvorcu i oko njega), sam je dvorac zapravo vrlo lijep i drago mi je što smo ga posjetili.

Nakon obilaska dvorca i kratkog odmora idemo dalje prema Braşovu, najvećem transilvanskom gradu (s 253.000 stanovnika 7. po

veličini u zemlji). Dok sam za Sibiu znao da je lijep grad, s vrlo dobro očuvanom srednjovjekovnom jezgrom, o Braşovu nisam znao baš ništa. Nisam ni nešto posebno očekivao. A vidjeli smo nevjerojatno vibrantan i dinamičan grad, s velikom pješačkom zonom, punom kafića, restorana i trgovina. Subotom poslijepodne bili su dupkom puni, a mnoštvo ljudi na ulicama zapanjujuće je. Glavna je znamenitost gotička »Crna crkva« iz 14. stoljeća, naravno, također izgrađena angažmanom njemačkih doseljenika. Prolazimo Stradom Sforii, navodno najužom ulicom u Rumunjskoj (lijepo, ali svaki stari dalmatinski gradić ima puno užih kala). Pokazuju nam Vrata sv. Katarine, jedini preostali dio srednjovjekovnih gradskih zidina. No, bez obzira na znamenitosti, glavno sjećanje što sam ga ponio iz Braşova jest nevjerojatno mnoštvo ljudi koje je u rano subotnje poslijepodne na ulicama. Volio bih se jednom vratiti u taj grad, proboraviti u njemu nekoliko dana i bolje istražiti što se skriva iza tog, očito hedonističkog pristupa životu.

Nakon (prekratkog) boravka u gradu ponovo sjedamo u bus i krećemo na jug, cestom koja vodi prema Bukureštu. Ipak, ovaj put nećemo doći do glavnoga rumunjskog grada, već stajemo u mjestu Buşteni. To je planinski gradić s 9000 stanovnika, smješten u dolini Prahova, koja razdvaja Južne od Istočnih Karpatata. Zajedno s obližnjom Sinaiom čini najveće rumunjsko skijalište, a donja stanica jedne od žičara nalazi se u neposrednoj blizini našeg hotela. Grad po svojoj arhitekturi prilično podsjeća na austrijska ili talijanska skijaška središta, s mnoštvom drvenih apartmanskih kuća, sportskih trgovina i kafića. Srećom, cijene su znatno pristupačnije nego kod zapadne konkurencije.

Zapadno od grada i doline Prahova uzdiže se planina Bucegi, najistočniji dio Transilvanskih Alpa. Velik dio planine 1990. proglašen je nacionalnim parkom. Njezin najviši vrh Omu (2505 m) cilj je našega drugog planinarenja. Ipak, na Omu idemo na znatno lakši i luksuzniji način: unajmili smo nekoliko kombija, čiji su nas vozači pokupili ispred hotela i lijepom asfaltiranom planinskom cestom dovezli do početne točke uspona na visini od 1930 metara. Još jedan lijep dan, nedjelja, pa je na planini prilično mnogo planinara, biciklista i drugih izletnika. Unatoč priličnoj visini, očito

Omu

je da je Bucegi, zahvaljujući brojnim žičarama i asfaltiranim cestama, vrlo lako dostupan turistima. Visoko smo iznad šumskog pojasa, oko nas su samo zeleni planinski pašnjaci i brojni stjenoviti vrhovi.

Od početne točke našega današnjeg puta do vrha Omua ima 8 i pol kilometara. Put je izvrsno markiran. Napredujemo laganim tempom, cijela skupina zajedno. Uspón je vrlo lak jer je cijelo područje oko nas zapravo jedna velika visoravan. Iako planinarenje nije naporno ni izazovno, doista se može uživati u tipičnom alpskom krajoliku. Ovo je stvarno preporučljivo za obitelji ili za planinare slabije tjelesne kondicije. Nakon tri kilometra hoda dolazimo do planinarskog doma Babele, u čijoj se neposrednoj blizini nalazi nekoliko vrlo zanimljivih i atraktivnih kamenih oblika, koje su tijekom stoljeća oblikovali vjetar, kiša i snijeg. Nakon kratkog predaha nastavljamo po visoravni prema vrhu. Gužva je na tom dijelu puta manja, a predjeli oko nas djeluju više divlje i surovije. Ipak, i dalje je riječ o razmjerno lakom planinarenju. Put je tek pred samim ciljem, u posljednjih 500-tinjak metara prije vrha, postao malo strmiji. Na vrhu se nalazi još jedan ukusno uređen planinarski dom.

Provodimo ondje sat vremena i vraćamo se istim putem prema polaznoj točki. Usput nas je dobro oprao još jedan prolom oblaka, ali opet ništa strašno, preživjeli smo ga i navečer u hotelu dostojno proslavili uspješan završetak uzbudljive planinarske ture.

Milan Lenuci

otac urbanog Zagreba te pionir planinarstva, tjelovježbe i klizanja

145 godina organiziranog planinarstva i sokolstva u Hrvatskoj (4)

Eduard Hemar, Zagreb

Unastavku našeg serijala predstavljamo jednog od najznamenitijih Zagrepčana iz posljednje četvrtine XIX. i početka XX. stoljeća povodom 170. godišnjice njegova rođenja i 95. godišnjice smrti. Zadužio je hrvatski glavni grad na polju urbanizma i graditeljstva te dao izniman doprinos organiziranju prvih triju sportskih i tjelovježbenih društava s hrvatskim nacionalnim predznakom.

Milan Lenuci rođen je u Karlovcu, 30. srpnja 1849. Potekao je iz ugledne obitelji oca Domenica Lenuzzija i majke Julijane, rođ. Pavlešić. Njegov otac došao je 1840-ih u Karlovac iz Furlanije koja se tada nalazila u Austrijskom carstvu, a danas pripada Republici Italiji. Bio je graditeljski majstor u Karlovcu. Oženio se sestrom dubovačkog župnika i kasnijeg biskupa Janka Pavlešića. U obitelji im se prvo rodila kći Domenika, poslije udana Čilić (1839. – 1900.), a tek nakon deset godina dobili su i sina. Treba spomenuti da su u Karlovcu u XIX. stoljeću živjela još dva čovjeka istog prezimena Lenuzzi, za koje se ne zna jesu li bili u kakvom srodstvu s Milanovim ocem; njihovi brojni nasljednici zadržali su izvorni oblik prezimena do danas.

Milan je u Karlovcu završio osnovnu školu a potom se pod patronatom svog ujaka Janka preselio u Zagreb i završio realnu gimnaziju. Diplomirao je na Visokoj tehničkoj školi u Gracu 1873. Namjeravao se baviti željezničkim projektima, ali ga je život odveo u sasvim drugom smjeru. Poslije završenog fakulteta ostao je u Gracu kao konstruktor, a 1874. trajno se nastanjuje u Zagrebu. U narednih četrdesetak godina dao je takav doprinos svojim profesionalnim i javnim djelovanjem da je još za života dobio mnogobrojne počasti. Od 1874. bio je u zagrebačkom Gradskom poglavarstvu podmjernik, od 1882. gradski

Milan Lenuci

inženjer, zatim od 1892. gradski nadinženjer, te od 1896. građevinski tehnički savjetnik. Upravljaio je Gradskim vodovodom od 1878., a nakon potresa u Zagrebu 1880. djelovao i u Gradskom potresnom povjerenstvu. Od 1891. do umirovljenja 1912. bio je ravnatelj Gradskoga građevnog ureda.

Isprva se u gradu, osim organiziranjem komunalnih službi, bavio industrijskim oblikovanjem te arhitektonskim i prostornim projektiranjem. U najkreativnijem dijelu svoga života od 1891. do 1912. izradio je prostorni i urbanistički plan Grada Zagreba. Projektom, tzv. Zelenom potkovom – nizom povezanih trgova (Trg kralja Tomislava, Trg A. Starčevića, Trg Antuna, Ivana i Vladimira Mažuranića i Trg M. Marulića) – ostvario je kontinuirani perivojski okvir oko Donjega grada. Radio je projekte za uređenje Kaptola, Dolca i Trga bana J. Jelačića. Projektima za urbaniziranje istočnoga gradskog područja do parka Maksimir napustio je model ortogonalnoga rastera i uveo široku ulicu koja spaja Donji grad s parkom Maksimirom. Generalna regulatorna osnova Zagreba, koju je formulirao 1907. godine, sinteza

je njegova dotadašnjega urbanističkog planiranja i vizije Zagreba kao moderne metropole. O njegovom doprinosu izgradnji planinarske infrastrukture donosimo opširniji prikaz u drugom dijelu ovoga teksta. Sudjelovao je u raznim javnim i društvenim zbivanjima svoga vremena. Bavio se i publicistikom te objavljivao stručne članke. Umirovljen je 1912. sa 63 godine. Zbog svega navedenoga s pravom ga se može nazvati ocem urbanog Zagreba.

Jednako je tako pridonio djelovanju prvih sportskih i tjelovježbenih društava s hrvatskim nacionalnim predznakom. Upravo u 1874. godini, kada se zaposlio u Zagrebu, osnovana su Hrvatsko planinarsko društvo i Tjelovježbeno društvo Hrvatski sokol, a potaknuo je i osnivanje Klizačkog kluba (na čijem će se temeljima 1877. osnovati I. hrvatsko skizalačko društvo). U ta je tri društva istovremeno djelovao i ostavio velik trag. Iz današnje perspektive teško je točno procijeniti kojem je društvu tijekom dugog niza godina svoje aktivnosti najviše pridonio. Iako nije sudjelovao u osnivanju HPD-a, bio je na prvom izletu Hrvatskog sokola u Samobor i na Plešivicu. U rad HPD-a uključio se 1878. kao član Upravnog odbora zadužen za gradnju planinarskih objekata. Odbornik HPD-a bio je 1878. – 1890., 1892. i 1896. – 1897. a potpredsjednik 1893. – 1895. i 1898. – 1909. Ukupno je bio u vodstvu HPD-a punih trideset godina. Posebno treba istaknuti njegove zasluge za podizanje planinarskih objekata. Još kao gradski podmjernik 1877. izradio je nacrt za 8 metara visoku drvenu piramidu na Sljemenu, koja je podignuta ubrzo nakon prve od 4 metra, koju su 1870. dali sagraditi Vilim Lovrenčić i Andrija Meško. U 1877. sudjelovao je i u izgradnji drvene lugarnice nazvane »Gradska kuća« na Sljemenu, koju je nakon pet godina potpuno preuzeo HPD. Pod njegovim je nadzorom u blizini Gradske kuće HPD dao 1881. obzidati »Sljemensko vrelo«. Izradio je nacrt za »Čardak« koji je 1881. izgrađen na samoborskoj Plešivici. Zaslužan je i za podizanje nadstrešnice u blizini potoka Kraljevca na Sljemenu 1882. te za gradnju nadstrešnice i drvene piramide na vrhu Ivanščice 1883. Kada je šuma prerasla drvenu sljemensku piramidu, HPD je podigao i 7. srpnja 1889. svečano, uz glazbu, otvorio također pod

njegovim nadzorom, sada već kao gradskog inženjera, 12 metara visoku željeznu piramidu.

Nije samo projektirao planinarske objekte, već je bio i aktivan planinar. Sudjelovao je na društvenim izletima u Križevce i na Kalnik, Ivanščicu, Risnjak i najčešće na Sljeme. Bio je i na prvom izletu HPD-a na Plitvička jezera u srpnju 1883. U planinarskim je analizama ostalo zapisano kako je 1898. bio nazočan na otvorenju nove planinarske staze od Kraljičina zdenca na Sljeme. Lenuci je pripadao članovima skupine »utemeljitelja HPD-a«. Bili su to društveni mecene, ugledne i imućne ličnosti, koje su odjednom uplatile na račun HPD-a iznos od 100 kruna, što je tada bio velik novac. Posljednji je put viđen s planinarima, već prilično narušena zdravlja, na svečanoj sjednici jubilarne, 50. obljetnice HPD-a održane 7. rujna 1924. Imenovan je tada začasnim članom HPD-a za osobite zasluge u radu i unapređenju planinarstva.

»Pristanište« na Kraljičinom zdenku

Gradska kuća na Sljemenu, naš prvi planinarski dom

Razgledna piramida na vrhu Ivanšćice, podignuta 1883. po nacrtu Milana Lenucija

Bio je jedan od inicijatora osnivanja Tjelovježbenog društva Hrvatski sokol u lipnju 1874. Potom je na I. glavnoj skupštini 27. prosinca te godine izabran u Upravno vijeće kao čuvar sprava. Kao odbornik u Hrvatskom sokolu djelovao je punih dvadeset godina, do 1894. Godine 1874. postao je jednim od prvih sokolskih prednjaka i aktivno se bavio tjelovježbom. Nastupio je na prvoj javnoj sokolskoj vježbi u Zagrebu, 15. srpnja 1877. i bio među nekoliko članova koji su se istaknuli u vježbanju na ručama i preči. Sudjelovao je u društvenim izletima Hrvatskog sokola izvan Zagreba, često i na Sljeme zajedno s članovima HPD-a. U lipnju 1882. bio je jedan od šestoro članova deputacije Hrvatskog sokola na I. svesokolskom sletu u Pragu. Uz to jedan je od inicijatora gradnje prve sokolane u Zagrebu. Toj akciji odmah se pridružilo i bratsko Hrvatsko pjevačko društvo Kolo. Izabran je 1880. u zajednički odbor za provedbu te ideje. Potom je bio jedan od članova građevinskog odbora zaduženog za gradnju zgrade Hrvatskog sokola, koja je nakon tri godine priprema otvorena 1883. i danas se nalazi na Trgu Republike Hrvatske blizu zgrade Hrvatskog narodnog kazališta. Bio je i među

jamcima prilikom podizanja kredita kod Prve hrvatske štedionice kada je pri kraju gradnje ponestalo novaca . Krajem 1883. izabran je za prvog upravitelja zgrade Hrvatskog sokola. Kada se zbog svojih brojnih obveza povukao iz Upravnog vijeća, proglašen je na Izvanrednoj glavnoj skupštini 5. rujna 1894. začasnim članom Tjelovježbenog društva Hrvatski sokol. O njegovu djelovanju u sokolskom pokretu moglo bi se još mnogo toga reći. O tome kolik je zaista bio njegov doprinos govori i podatak da je povodom 50. godišnjice Hrvatskog sokola u srpnju 1924. još jednom izabran za zaasnog člana kao jedan od najzaslužnijih utemeljitelja.

Uza sve do sada navedeno treba barem ukratko spomenuti i njegove neosporne zasluge za razvoj klizačkog sporta u Zagrebu. Kada je kao mladi inženjer došao u Zagreb potaknuo je gradnju prvoga klizališta i osnivanje Klizačkog kluba 1874. To prvo klizalište dao je izgraditi na starom sajmištu, gdje je kasnije podignuta spomenuta zgrada Hrvatskog sokola. Potom je u listopadu 1877. bio među inicijatorima osnivanja I. hrvatskog sklizačalačkog društva (HSD) pod vodstvom

Lenuci kao član Hrvatskog sokola

Upravni odbor I. hrvatskog sklizačalačkog društva 1888. Lenuci sjedi drugi s lijeva

Lenucijeva potkova – prepoznatljivo urbano obilježje Zagreba

dr. Ivana Kosirnika. Na osnivačkoj skupštini 17. prosinca te godine izabran je za potpredsjednika i na toj je dužnosti, uz predsjednika Kosirnika, ostao više od trideset godina, sve do 1909. Treba spomenuti da se od 1904. u tom Društvu, uz klizanje, razvijao i tenis. Zbog osobitih zasluga za 1. HSD i kao jedan od utemeljitelja izabran je 1887. za začasnog člana. Nakon I. svjetskog rata promijenjen je naziv 1. HSD-a u Zagrebačko klizačko društvo.

Milan Lenuci je jedini pionir zagrebačkog sporta i tjelovježbe koji je proglašen začasnim članom prvih triju osnovanih društava, činjenica koja je promaknula svim njegovim dosadašnjim biografima. Naravno, to najbolje govori o njegovim velikim zaslugama za razvoj sporta i tjelovježbe, no one su potisnute u drugi plan zbog jednako vrijednog rada i zasluga na polju

graditeljstva i urbanizacije Grada Zagreba. Može se zaključiti da je bio iznimno svestran i požrtvovan čovjek koji je interese svoga grada stavljao uvijek na prvo mjesto. Zbog toga nije zaboravljen niti sada u HP-u, točno na 95. godišnjicu svoje smrti u Zagrebu, 16. studenog 1924. Kao zaslužan građanin pokopan je uz počasti na gradskom groblju Mirogoju u Kapeli Krista Kralja.

Neposredno nakon smrti predstavljen je 1925. u knjizi »Znameniti i zaslužni Hrvati 925 - 1925«. Jedna ulica u središtu Zagrebu nosi njegovo ime. Uz to je Hrvatska pošta 1999. objavila povodom 150. godišnjice njegova rođenja prigodnu marku s njegovim likom. Potom je 2004. u povodu 155. godišnjice njegova rođenja Društvo Karlovčana i prijatelja Karlovca dalo Lenuciju podignuti spomen-ploču na Strossmayerovu trgu u Zagrebu gdje je živio.

Literatura

- *Spomenica Hrvatskog planinskog društva u Zagrebu*, Zagreb, 1884.
- Franjo Bučar, *Povijest Hrvatskog sokola - Matice u Zagrebu 1874. - 1885.*, Zagreb, 1925.
- »Ing. Milan Lenuci« *Hrvatski planinar* br. 1, Zagreb, 1925.
- Franjo Bučar, *Spomenspis Zagrebačkog klizačkog društva 1877 - 1931*, Zagreb, 1931.
- Ante Brozović, *Sokolski zbornik*, Beograd, 1934.
- Vladimir Jagarić, »Milan Lenuci - graditelj planinarskih objekata«, *Hrvatski planinar* br. 4, Zagreb, 2005.
- Darja Radović Mahečić i Redakcija, »Lenuci, Milan«, *Hrvatski biografski leksikon* 8. svezak: Kr - Li, Zagreb, 2013.

Poštanska marka s likom Milana Lenucija

Bajkovita ljepota ogulinskog usnulog diva

Valentina Bušić, Osijek

Znatiželjne su se gojzerice članova HPD-a Bršljan-Jankovac uputile jednog proljetnog vikenda na čarobnu i mističnu planinu poznatu po mističnim legendama. U vihoru svih tih priča ocrtava se grad Ogulin i veliki uspavani div iznad njega – Klek.

Naša je pustolovina započela u jutarnjim satima. Tridesetak je planinara odlučilo provesti mistični planinarski vikend krenuvši u ogulinski kraj na veličanstvenu i impozantnu planinu vila i vještica. Jedna legenda kaže da je, dok su još na zemlji živjeli bogovi i divovi, nastala svađa među njima. Bogovi su sebično grabili svu hranu sebi, a divove su ostavljali gladovati. Zbog te se nepravde pobunio div Klek i zaratio s bogom Volosom koji ga je kaznio okamenivši ga mačem. Druga pak legenda govori kako se zamjerio bogu Perunu budući da je mamio pažnju njegove supruge. Perun ga je u borbi potom pogodio strijelom u petu pri čemu se Klek skamenio. Cijeli je hrbat Kleka zaista nalik na ljudsko tijelo na kojem se jasno naziru glava, grudi, dignuta koljena i stopala.

U podne stižemo u Ogulin i posjećujemo Zavičajni muzej oplemenjen arheološkim i etnografskim eksponatima, kao i uspomenama na Domovinski rat. Poznato je kako je upravo ogulinski kraj kolijevka planinarstva i alpinizma. Posebno nas je razveselila alpinistička zbirka u sastavu muzeja. Gledajući staru planinarsku opremu pitali smo se s koliko su napora i emocija planinari osvajali visoke vrhove.

Nakon obilaska muzeja obilazimo i Đulin ponor u blizini. Legenda kaže da se u nj bacila djevojka Đula kada je saznala da je njezin ljubljени krajiški kapetan Milan Jurajić poginuo u bitci s Turcima. Po tom je nesretnom događaju Ogulin dobio ime Julijin grad. I sami smo mogli promatrati profil muškarca isklesanog u kamenu koji gleda u ponor, iščekujući da mu se ona vrati, a sam je pogled izazivao trnce u nama. I naša

spisateljica Ivana Brlić Mažuranić je rođena baš u ovom gradu. U svom je djetinjstvu slušala priče o mitovima i legendama pa je upravo njena bujna mašta bila inspiracija njezinog književnog opusa. Poslije je i sama priznala kako je inspiraciju crpila u kanjonu rijeke Dobre i na bajkovitom Kleku.

Odlazimo prema crkvi Svetog Križa u Ogulinu s čije je lijeve strane vrelo Cesarovac. To je potok koji teče podno Kleka i završava kao izvor i vrelo kod kojeg se zaustavi svaki prolaznik. Ljudi će vam reći kako je to vilinska voda jer dolazi s mjesta gdje se okupljaju vile. Ako djevojka popije vodu iz vrela bit će zauvijek lijepa, mlada i dobra. Popije li muškarac vilinsku vodu oženit će se Ogulinkom. Planinarke iz naše skupine nisu se mogle suzdržati

VALENTINA BUŠIĆ

Osječki planinari kod kamena s imenima poginulih alpinista u dvorištu ogulinskog muzeja

IVAN LONČARIĆ

u kojemu noćimo. I krenuli smo neprepoznatljivih lica ušuškanih u najšarenije kabanice i kape s kojih nam je voda curila u gojzerice. Našu je malu ekipu hrabro, ali sigurno vodio vodič Ivan koji je nesebično brinuo o svakom sudioniku pohoda. Prilično ležerno i bez straha naoružani do zuba u gamašama, kabanicama s velikim rancima na leđima uspinjali smo se prema domu na tisuću metara. Probijali smo se kroz blato, a niti planinarska oprema nije nam pomogla da do doma dođemo suhi. Usput smo sreli učenike iz Ogulina koji su se spuštali mokri i blatni u tenisicama. Klizili su, padali su, ali se nisu dali.

da ne popiju vilinske vode. Neke su pile i tri puta kako bi očuvale svoj mladenački žar, međutim planinari su se ipak malo zamislili upitavši se trebaju li popiti ili ne, s obzirom na to da su čuli kako s Ogulinkama nema šale.

Autobusom krećemo u Bjelsko, gdje započinje planinarska staza za uspon na Klek. No, tek što smo stigli u Bjelsko, počelo je kišiti, a tamni su oblaci opako jurili nebom nadvijajući se nad samom planinom. Nismo znali hoće li kiša uskoro stati, ali smo znali kako moramo doći do doma

Približavamo se polako domu. I dok se impozantni div pred nama povećava, kiša je odjednom stala i pred samim domom prosula se čistoća i svježina zraka. Vidik s obližnjeg vidikovca bio je predivan. Činilo se kao da je div zaista usnuo u polju pamuka. Stali smo ovjekovječiti ljepotu fotografijama. Mokri i umorni od puta i uspona divili smo se još dugo maglovitim prostranstvima, a u mislima su se rojile neke nove legende o Kleku.

Smještamo se u dom i presvlačimo. Okupljamo se u zajedničkoj prostoriji doma gdje komentiramo i prve dojmove izleta. Fotografiramo se s izloženim vješticama u domu i utiskujemo pečate

VALENTINA BUŠIĆ

kako bi u našim planinarskim dnevnicima ostale mistične uspomene.

Dio najhrabrijih po slučajnom odabiru odlazi na sam vrh. Danas to možda i nije bilo najrazumnije rješenje s obzirom na to da im je za uspon trebalo 40 minuta, a za spust nešto više od sat vremena. Teren je bio vrlo sklizak pa je trebalo puno pažnje kako bi se svi sigurno spustili. Imali smo sreće što su naši domaćini Ogulinci iz PD-a Klek slavili svoje upravo stečene planinarske diplome pa su nas pozvali da im se priključimo na zabavi. Neki su se od nas sa zadovoljstvom odazvali. Bila je to iznimno vesela zabava u kojoj su sudjelovale vile i vještice sa svojim metlama, a otplesalo se i tradicionalno kolo. Fešta je trajala dugo u noć! Ipak je trebalo malo i odspavati. U skupnoj su sobi već skoro svi utonuli u san.

Vrlo rano probudili su nas glasni koraci gojzera po domu. Nakon doručka upućujemo se na predviđenu stazu preko Kneje budući da su se oblaci djelomično razili. Put je bio poput bajke. Shvatili smo kako ovdje zaista postoji čarolija. Opijajući

se ljepotom ove planine shvatili smo da nas male stvari čine sretnima poput ljepote sunčevog svjetla ili šarenih cvjetnih livada. Priroda je čista terapija. Osjeća se blaženstvo i spokoj. Misli se jednostavno otpuste i brige nestanu. Lagano smo silazili kroz šumu pa malo kroz šarene livade, ali se nitko nije prestajao fotografirati s gorostasnim divom koji nam je ostajao iza leđa u oblacima.

Kažu da s koje god strane pridete Kleku ocrtava se drukčiji oblik no njegova moćna stijena privlači pozornost svih prolaznika, ne samo planinara. Legenda kaže kako za olujnih noći vještice plešu svoj pakleni ples uz gromoglasne krikove. Pa nije ni čudo što ovakvo mistično mjesto pruža našoj mašti toliko hrane da su nas i u snovima pratile najčudnovatije slike. S druge strane romantična dolina rijeke Dobre kojom smo sišli ponovno do Đulinog ponora otvorila nam je srce prožeto tisućama emocija.

Teška srca rastajemo se s divom i krećemo dalje. Slijedi put do Vrbovskog u blizini kojega je zaštićeni krajobraz Kamačnik. Kiša nas nije

ni tamo pošteđjela. Pred nama stoji natpis koji upućuje da je Kamačnik zaštićeni krajobraz. Kamačnik je slikovit goranski kanjon oblikovan radom krških voda. Početak staze je na ušću Kamačnika u rijeku Dobru. Temperatura u Kamačniku je taman ugodna, ne prevruće, ne prehladno, idealno za izlet u prirodu. Šuškvanci i kišobrani ipak su nam bili neophodan inventar. Na početku kanjona ostaci su stare pilane koji se taman uklapaju u sliku prirode. Drveni stolovi i sjenice u blizini ugostiteljskog objekta idealni su za predah nakon pješaćenja.

Staza do izvora Kamačnika nije zahtjevnja. Lagano je brdovita i duga 3,2 kilometra. Možete ju prešetati za nekih sat i pol laganog hoda. Veći dio ide uz sam potok, a na dijelovima su drveni mostići, galerije i edukativne ploče uz koje se možete zaustaviti, pročitati nešto o flori i fauni te predahnuti i uživati u pogledu. Uživali smo u buci manjih slapova koji su se veselo kovitlali u vrtložnim loncima. Slapovi su osobito lijepi kad nabujaju poslije kiše ili otapanja snijega. Oduševio nas je i očuvani živi svijet biserno čistih gorskih voda. Ono što nas je u Kamačniku ipak najviše iznenadilo je zelenkastomodra boja njegove čiste vode. Ipak se mora hodati s oprezom budući da je put poprilično sklizak. Stižemo i do samog izvora. Kažu kako su speleolozi zaronili na dubinu veću od stotinu metara i utvrdili kako ni tada nisu došli

IVAN LONČARIĆ

Na mostu

do dna. Na drvetu je uočljiva ploča sa strelicom i natpisom »Izvor«. Kiša je jačala pa smo krenuli ubrzano natrag. Nakon okrijepe u restoranu krenuli smo svojim domovima. U bus sjedamo u 15:30 sati i već oko 21:30 smo u Osijeku.

Prekrasni dojmovi ostaju iza nas, a našem vodiču Ivanu hvala na pomno osmišljenom i realiziranom izletu. Hvala na sigurnom koraku, nesebičnosti, trudu i izrazitom angažmanu u svakom trenutku izleta te iskricama veselja koje je dijelio s nama! Ovaj mi se izlet po legendarnom i bajkovitom Kleku urezao u najdublje pretince sjećanja. Ni kiša nam nije mogla pokvariti čar ovog mističnog i čarobnog mjesta koje odiše nesvakidašnjom ljepotom i u koje ćemo se sigurno vratiti.

IVICA RANOGLAČEC

Kanjon Kamačnik

Kako nastaju sjećanja

Veliki Bokolj na Pašmanu i Šćah na Ugljanu

Klara Jasna Žagar, Sesvete

Naš je život pun riječi. Riječi su ispisane na stranicama novina, knjiga i časopisa, riječi silaze s televizijskih i kompjutorskih ekrana i ekrana mobitela. Nekad su šapnute, nekad pak preglasno izgovorene. Jedne se penju na strme planine, druge se provlače dugim, uskim klancima, dok one najmanje vješte silaze u duboke jame u kojima još nijedna druga riječ nije bila. Neke slobodne poput ptica neoprezno polete pa ih čovjek više ne može uhvatiti, dok one proizašle iz srca drugom čovjeku mogu dati novu snagu, novu nadu, pa čak i odvažnost koja mu nedostaje. U planinama nekako najviše pazimo na svoje riječi, dok istovremeno najljepše riječi poklanjamo planinama.

Moje riječi dolaze iz srca. Da nema planina, tih prelijepih slika što se prostiru pred mojim očima, bila bih osuđena na vječnu šutnju. U tišini uskrsnog jutra najljepše riječi poklanjam planinama. U meni se budi stvaralačka snaga i opet se osjećam živom. Hrabrom. Želim iskušati granice svojih tjelesnih sposobnosti, napraviti ludo odvažan pothvat i stajati na stubi pobjednika. Želim počivati u zagrljaju neprolazne ljubavi.

U blistavo uskrsno jutro s vidikovca Crnoga kruga, što se uzdiže nad mjestošćem Turnjem, promatram more. Morske struje, koje su jedne od najjačih u Dalmaciji baš u Pašmanskome kanalu, jasno se ocrtavaju na srebrnoj, uzbudljivoj morskoj površini. Otočići Babac, Komornik, Ričul, koji

Veliki Bokolj i Šćah s vidikovca Crni krug - otoci Babac, Komornik, Ričul, Galešnjak, Bisaga Mala i Bisaga Vela

krije legendu o plemićima Mogorovićima koji su se utopili pokraj otoka za jaka nevremena, a njihovo je blago ostalo negdje skriveno, Galešnjak, srčoliki Otok ljubavi i Mala i Velika Bisaga poput lakih čamaca postojano odolijevaju naletima valova kojima ih snažno jugo zalijeva sa svih strana. Pašman i Ugljan pak izgledaju poput ogromna parobroda na obzoru čiji dimnjaci Veliki Bokolj i Šćah dodiruju nebo. Tišina je nijema. Čuje se samo šum vjetra u niskom grmlju makije. Galeb kruži nebom i klikće. Čovjeku se čini da se čarolija nastanka svijeta odvija upravo sada, pred njegovim očima.

Jedna od starih legendi sačuvanih do danas govori o tome kako je nastalo Jadransko more. Bilo je to davno, u pretpovijesno doba, kad su u zemlji Iliriji živjeli majka Bura i otac Jug sa svoje dvoje djece, sinom Velebitom i kćeri Adrijom. Velebit je bio snažan mladić visoka rasta, a Adrija je imala vitko i nježno tijelo, modre oči i dugačku plavu kosu. Sretne i bezbrižne dane prekinuo je otac Jug odlučivši krenuti na put ne bi li otkrio još ljepšu zemlju. Ženi i djeci obećao je da će se vratiti za sedam godina. Poljubio ih je i otišao na krilima vjetra. Kad se navršila sedma godina, Velebit i Adrija popeli su se s majkom Burom na vrh jednog brijega kako bi dočekali oca. S vrha brijega opazili su na nebu veliku pticu koja je svojim glasanjem najavila dolazak Juga. Uskoro se na obzoru pojavio

Jug, a kad je stigao nadomak zavičaja, zao duh i veliki čarobnjak zaustavio ga je i zatvorio u tamnicu. Vjerovao je da će, bude li Jug svezan, lako svladati njegova sina Velebita i oteti prekrasnu kćer Adriju, u koju je bio zaljubljen. Nad Ilirijom je zavládala neobična, strašna tišina jer nestankom Juga nestao je i svaki zvuk. U ljude koji su do jučer bili sretni i veseli uvukao se strah. Jedne se noći za vrijeme oluje čarobnjak poput jastreba obrušio na plodan kraj. Majka Bura od straha se pretvorila u orla, sin Velebit se skamenio i postao planina koja i danas nosi njegovo ime, a kći Adrija sunovratila se s litice i preobrazila u Jadransko more.¹

A ja sam krenula putom za svojim riječima, stubu po stubu do još jedne priče.

Veliki Bokolj na Pašmanu

Uskrsni su blagdani završili, ali život u Biogradu na Moru još se nije razmahao u željenoj i očekivanoj punini. Tek nekoliko automobila i poneki pješak čekaju svoj red za ulazak u trajekt koji će ih na povećim morskim valovima prevesti na otok Pašman. Jugo još nije oslabjelo. Istom snagom puše već tjedan dana, što je neobično za ovo doba

¹ Kazivao Aleksandar (Lešo) Santini (82 godine) iz Turnja. *Legenda o nastanku Velebita i Jadranskog mora* [online]. Dostupno na: <http://www.sv-filipjakov.hr/hr/sto-raditi/jesteznali> [11. ožujka 2019.]

godine. Jugoistočni obzor zastrt je oblacima koji su se sad već počeli gomilati oko Gospe od sedam žalosti na brdu Kalvariji nad Tkonom i benediktinskog samostana svetih Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. Samostan je spomenik kulture nulte kategorije, a brdo je dobilo ime po ptici kosu koji se u lokalnom dijalektu naziva ćok. Ne bi bilo ugodno da počne padati kiša.

Ime otoka Pašmana najvjerojatnije je nastalo od osobnog imena Rimljanina Postumusa koji je posjedovao imanje na otoku. Od tog je imena poslije nastala Postumiana, a potom Postumianum praedium, Postumijev seoski posjed (izvor: P. Skok) ili Postumiana insula, odnosno otok Pašman (izvor: Suić, Brunelli). Prema drugoj teoriji, otok je ime dobio jer je posljednji na ruti Venecija – Zadar, dakle Post manus ili Posljednji.

Pašman je površinom od 63 km² drugi po veličini otok u Zadarskoj otočnoj skupini. Od

kopna je odvojen slikovitim Pašmanskim kanalom po kojem su razasuti deseci otočića. Morska struja koja mijenja smjer svakih šest sati čini more najčišćim na Jadranu. Na sjeverozapadu ga od otoka Ugljana dijeli tjesnac Ždrelac koji je 1883. produbljen za prolaz brodova. Danas su Pašman i Ugljan spojeni atraktivnim mostom s kojeg je posebno lijepo zaljubljeno promatrati najljepše zalaske sunca na Jadranu. Do srednjeg su vijeka ta dva otoka činila cjelinu.

O kontinuitetu življenja na otoku kroz povijest svjedoče ilirski gradovi, ostaci gradina, arheološki nalazi iz rimskog doba, vile rustike, mozaici i mnogi drugi povijesni spomenici. Po cijelom otoku mnoštvo je suhozida koji su zaštićeni spomenici kulture. Unutar njih nalaze se torovi. Najpoznatiji su Calovi tori, koji su za vrijeme Drugoga svjetskog rata bili skloništa tkonskih žena i djece, te Brzića tori, kao tipični primjeri

KLARA JASNA ŽAGAR

te tehnike građenja. Stanovnici se tradicionalno bave ribarstvom, maslinarstvom, vinogradarstvom i poljodjelstvom, a u novije se vrijeme razvija i turizam. Zahvaljujući mediteranskoj klimi razvio se bogat svijet flore i faune, mnoge vrste ljekovitoga i aromatičnog bilja, a podmorje čuva sve vrste školjaka i riba hrvatskog Jadrana.

Najviši je otočni vrh Veliki Bokolj (272 m). Uspón na vrh počinje u mjestu Dobropoljani. Pitali se kojeg otočana gdje je najplodnije polje na otoku, svatko će reći: »U Dobropoljani!« Mjesto je to u kojem su muškarci obrađivali i sadili vinograde, redili maslinike i voćnjake, a žene su na Vrilu prale robu i pjevale. Pjesme se rado pjevaju i danas pa se u Dobropoljani svake godine održava Međunarodna smotra folklora. Svoje prve koševе u rodnoj je Dobropoljani zabijao velikan hrvatske i svjetske košarke Krešimir Ćosić.

Uska, asfaltirana cesta prilično se strmo uspinje prema vrhu brda. Nebo je nad Velikim Bokoljem mutno, a jak vjetar njiše grane smokava, piniya i maslina. Zrakom se širi ugodan, aromatičan miris mediteranskog bilja i borovine.

Zimzelene grmovi bijela i ružičasta bušina, ljekovite biljke čije se eterično ulje koristilo u aromaterapijskim tretmanima i za izradu parfema još u staroj Grčkoj, Egiptu i Rimu, u punom su cvatu. U minijaturnoj kapelici-krajputašici, na suhozidu u sjeni razgranate masline sveti Antun s djetetom Isusom u naručju moli krunicu za putnika namjernika.

Nakon križanja putova, a pod samim vrhom, makadamska staza u nekoliko serpentina stiže do kućice s velikim solarnim panelom, okružene telekomunikacijskim antenama. Na vrhu je kameni vidikovac opremljen dalekozorom. Na metalnoj ploči vidikovca piše da je njegovo uređenje financirala vlada Norveške u okviru UNDP-ova projekta obnove turističke infrastrukture u Zadarskoj županiji.

Vjetar je potjerao oblake nekamo daleko, dalje nego što pogled seže. Nebo je boje akvamarina, a sunce zlatnožuta topaza. Iako nije odveć visok, Veliki Bokolj pruža otvorene vidike na modre, zelene i sive daljine. Na istoku se vidi Vransko jezero, na jugu biser-otoci Kornatskog arhipelaga,

na zapadu Ugljan i Zadar, a na sjeveru Velebit i Ravni kotari. Daleko od svijeta podijeljenosti, neprijateljstava i strahova, čovjek ima povlasticu biti znak ljubavi koja će zacijeliti svaku ranu.

Šćah na Ugljanu

Jutro miriše na more i vjetar koji nesmiljeno udara i danas. Suviše je toplo i na ugljanskim bi golim stijenama moglo biti neugodno vruće. Svakako treba izbjeći podnevnu žegu i na vrijeme sići u ugodan, osvježavajući zaklon kakvog bora ili stare masline.

Naziv otoka Ugljana, kao uostalom i Pašmana, dobiven je od pridjeva osobnog imena, što se često činilo u romanskim zemljama. Neki Rimljanin Gellius imao je posjed na ovom otoku. Bio je to *praedium Gellianum*, odnosno seosko dobro, danas mjesto Ugljan na najsjevernijem dijelu otoka po kojem je cijeli otok dobio ime. Porijeklo imena Šćah nije poznato (izvor: P. Skok).

Otok Ugljan pripada zadarskoj skupini srednjodalmatinskih otoka. Od kopna je odvojen Zadarskim, a od mnogobrojnih otoka i otočića na zapadu Srednjim kanalom. Građen je od vapnenca i dolomita. Sva otočna naselja leže u blizini obradivih površina u sjeveroistočnom dijelu otoka. Stanovnici se bave uzgojem maslina, vinove loze, smokava i povrća, dok je u doba Drugoga svjetskog rata svaki djelić otoka bio obrađen i zasađen kukuruzom i žitaricama. U ribogojilištu u uvali Lamjana Mala uzgajaju se lubini, orade i japanski pagari te školjke dagnje. Turizam je grana u razvoju. Najstariji tragovi naseljenosti potječu iz neolitika i željeznoga doba. Jedini sačuvani spomenik fortifikacijske arhitekture na otoku jest utvrda Sveti Mihovil, u sklopu koje se nalazio i benediktinski samostan. Na otoku je, kao i na Pašmanu, tijekom povijesti bila snažna tradicija glagoljaštva.

Ugljan obiluje raznolikom, autohtonom mediteranskom vegetacijom pa ga nazivaju »zelenim otokom«. Prekriven je bujnom makijom, borovim šumama, brojnim maslinicima, smokvama, bademima i vinovom lozom. Na škrtom kamenjaru može se naći velik broj samoniklih ljekovitih biljaka, a neke su od njih majčina dušica, sljez, smilje, vrijes, kupina, lavanda, mirta i ružmarin.

Šćah je najviši otočni vrh na kojemu je Šime Batović uočio gradinu. Brdo se nalazi na zapadnom brdskom hrptu otoka u lancu koji, gledajući

s juga, čine brda Kobiljak (202 m), Fratar (188 m), Vela Glava (238 m), Sveti Mihovil (265 m), Plišivac (200 m) te naposljetku Šćah (288 m), Zvonigrad (196 m) i Straža (177 m). Danas mu se može pristupiti samo iz smjera zaselka Turkije. Čitav uspon otežan je makijom i gustom šikarom izraslom nakon prestanka intenzivne zemljoradnje, no unatoč tome, vrh je Šćaha, kao i vrhovi susjednih brda, zbog utjecaja deforestacije i atmosferilija u potpunosti gol te se sastoji uglavnom od živih stijena. Šime Batović je brdo rekognoscirao 1973. te je uočio oveći obzid debljine oko 1,5 te visok do 1 metar, koji se nalazi oko 80 metara ispod samog vrha brda. Zbog poprilično tankih bedema, zaključio je da je gradina vjerojatno služila kao izvidnica ili refugij, dok je na samom vrhu brda danas moguće vidjeti dvije kamene gomile od kojih su planinari formirali vatrište, s dosta kamenja rasutog prema zapadnoj strani brda. Zapisao je da bi to mogli biti ostaci suhozidnih kućica za pastire ili čak devastirani tumuli, što nije neizgledno zbog toga što se jedna takva grobna gomila nalazi na susjednom Zvonigradu. Zapadnije od kamenih struktura na površini je pronašao razmjerno mnogo rimske keramike, za što je zaključio da bi mogli biti ostaci manjih pitosa.²

Tragom ovog zapisa David Štrmelj je 2013. rekognoscirao Šćah te je osim opisane situacije uočio da se ispod tankog humusnog sloja koji

2 Pitosa (grč.), velika zemljana posuda (promjera oko 1 m i visine do 2 m) za pohranu ulja i žitarica u antičkoj Grčkoj i Rimu. Katkad je služila i za ukop pokojnika.

se proteže od vrha brda prema sjeveru i zapadu nalazi razmjerno debeli sloj gareži s fragmen-
tima grube kuhinjske keramike i *terrae sigillatae*. O dugotrajnoj upotrebi lokaliteta svjedoči i sam
pristupni put prema brdskom vrhu, koji je mjesti-
mice isklesan u živoj stijeni te u kojemu se mogu
pronaći fragmenti grube keramike. Gotovo identi-
čan pristupni put nalazi se nešto južnije od utvrde
svetog Mihovila, gdje isklesane stube u živoj stijeni
vode od uvale Svitla do glavne komunikacije po
središnjoj visoravni otoka.

Sljedeća je iznesena teza ona o izvidnici. Iako
je teško donositi konkretne zaključke bez arheo-
loških iskopavanja, autor citiranog teksta pokušao
je potkrijepiti tu pretpostavku dokazima i pokazati
da se zaista radilo o promatračnici, odnosno o
tipu izvidnice koje su se koristile za signalizaciju
vatrom, pri čemu su se poruke prenosile paljenjem
oveće hrpe pripremljenoga zapaljivog materijala
(grč. *fryktoria*). Uz arheološke je nalaze vjerojatno
najjači argument za tu pretpostavku fantastičan

smještaj samog lokaliteta. Iako je Šćah samo
23 metra viši od susjednog brda Svetog Mihovila,
on pruža znatno bolju vidljivost na sve strane
svijeta. Budući da se zbog određenih prirodnih
parametara u antici i protopovijesti plovidba
prema Jaderu (Zadru) češće no danas odvijala
iz smjera sjevera, upravo je to strana svijeta s
koje se pruža najbolji pogled sa Šćaha. Za lijepa
se vremena, uz gotovo čitavo zadarsko zaleđe,
sa Šćaha izvrsno vide Dugi otok i Rivanj, čitava
sestrunjska skupina s pripadajućim morskim
kanalima (Sestrunjskim, Rivanjskim i Srednjim
kanalom), dok se u daljini mogu nazrijeti otoci
Zverinac, Molat i gotovo 40 km udaljeni Olib.
Takoder, to se brdo može uočiti s prilično velike
udaljenosti, što je drugi uvjet koji treba ispunja-
vati svaka dobra signalna postaja. S kopna se Šćah
izvrsno vidi iz Zadra, razmjerno dobro iz 10 km
udaljenih Petrčana, te iz više od 20 km udaljenog
Zemunika, a za lijepa vremena čak i iz Nadina te
s benkovačkoga kaštela. S morske se strane Šćah

KLARA JASNA ŽAGAR

izvrsno uočava s gotovo svih vrhova Dugog otoka, kao i s otoka koji se nalaze sjeverno od Ugljana.

Sve navedene teze tek trebaju biti dokazane sustavnim arheološkim istraživanjima.³

Ovo iscrpljujuće, prilično teško savladivo mjesto, na čudesno jednostavan način zbližava ljude. Nepoznati ljudi postaju bližnji za koje ponekad treba prijeći jaz koji ih dijeli jedne od drugih, prići im, pogledati u oči i nesebično pružiti ruku da bi postigli zajednički cilj. Na rubu žive stijene, šibani snažnim udarima vjetra, ljudi shvaćaju da su dio iste obitelji, čiji članovi osjećaju potištenost zbog boli u dlanovima koje je poderalo kamenje oštro poput britve, bespomoćnost i strah od neuspjeha u borbi s danas veoma negostoljubivom planinom i neizmjernu sreću kad su, neovisno o pojedinačnim raspoloženjima, zajedničkoj borbi utisnuli pečat vječnosti. Nošeni snažnim vjetrom, oblaci su se rasplinuli, pokazalo se vedro nebo, a s njim i sunce koje je sad već užarene zrake prosipalo po kamenu.

Nije li čudesno kako nas lijepo riječi, baš kao i planine, hrane poput kruha i iznutra nas drže živima. Zašto ići daleko da bismo pronašli traženo blago kad je dovoljno otvoriti oči i pred njima vidjeti sve lijepo i dobro što nas okružuje? Ljudi i planine naši su darovi koje primamo radosni poput djece koja su dobila željenu igračku s kojom će odlutati na sva željena mjesta, pa makar samo u igri i snovima. Uostalom, čega ćemo se uopće sjećati, ako više ne budemo prostirali zajedničke stolove na vrhovima planina, punili ih pažnjom i ljubaznošću i učinili ih mjestima lijepih sjećanja.

3 Štrmelj, D. (2015) *Je li se na brdu Šćah nalazila antička osmatrač-nica?* [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/219146> [17. lipnja 2019.]

O imenima vrhova

Zapažanja i saznanja o nazivima hrvatskih planina i vrhova

Alan Čaplar, Zagreb

Hrvatski planinarski savez izdavač je raznih publikacija o hrvatskim planinama i vrhovima. Pripremajući ih za tisak kao autor ili urednik, nerijetko sam uočavao razlike između podataka o imenima planina i planinskih vrhova te nadmorskim visinama koji su dolazili iz različitih izvora. Prije više godina to je pitanje radi jednoznačnog komuniciranja s javnošću riješeno dogovorom da će se unutar HPS-a na svim mjestima (u popisima, knjigama, dnevnicima, na webu, plavim pločama na planinarskim objektima, žigovima, planinarskim putokazima i natpisima) podaci ujednačavati, čak i ako se naknadno sazna da možda nisu sasvim točni (npr. nadmorska visina neke planinarske kuće).

Međutim, prije nekoliko se godina u HPS-u pojavila inicijativa da se imena i visine vrhova koji su kontrolne točke Hrvatske planinarske obilaznice (HPO-a) usklade s podacima Državne geodetske uprave (DGU-a), koji su razvojem različitih računalnih informacijskih platformi postali mnogo lakše dostupni nego prije dvadesetak godina kada je izrađen popis vrhova HPO-a i jedinstven sustav označavanja planinarskih objekata u HPS-u. Inicijativa za usklađivanje podataka HPS-a i DGU-a sama je po sebi pohvalna i dobrodošla, no u tome treba imati mjeru jer nagle promjene mogu biti i kontraproduktivne. Ne treba smetnuti s uma da su sva dosad korištena imena vrhova s određenim razlogom ušla u upotrebu, odnosno u planinarsku literaturu i popis kontrolnih točaka HPO-a (npr. Lipa, Kamenjak, Medviđak, Noršićka Plešivica, Oštri Medvjedak). Zapažanje da je na nekim zemljovidima ili u drugim izdanjima nešto napisano drugačije ne znači da su svi koji desetljećima upotrebljavaju određena imena u krivu. S druge strane, treba priznati da su i planinari (nenamjerno) napravili izvjesne pogreške i nedosljednosti u pogledu imena nekih vrhova. Općenito rečeno, nijedno se pitanje ne može kvalitetno riješiti jednostranom odlukom ili izlaženjem izvan okvira svoje nadležnosti.

Stvari nisu sasvim jednostavne i ne mogu se provoditi jednostrano. Naime, u Hrvatskoj ne postoji institucija ili tijelo nadležno za geografska imena. Premda DGU vodi Registar geografskih imena (RGI), u kojem evidentira postojeća geografska imena, nije nadležan za određivanje imena planina i vrhova, kao što ni HPS nije nadležan za određivanje i tumačenje endonima. Razumljivo je da se geodeti ponajprije bave geodetskim izmjerama i unose ih u geografske karte te da je RGI nastao zbog praktične potrebe, kako bi se odredilo koje će se ime upisati u kartografske proizvode. RGI je zapravo evidencija imena koja se po saznanjima geodeta najčešće upotrebljavaju.

S druge strane, iz osobnih kontakata s djelatnicima DGU-a – Sektora za infrastrukturu prostornih podataka, Službe osnovnih geodetskih radova i Sektora za državnu izmjeru – Službe za topografsku izmjeru i državne karte, poznato mi je da je DGU zainteresiran za obostrano usklađivanje podataka, pogotovo o geografskim imenima planina i vrhova. Štoviše, geodetima je dobro poznato da planinari najbolje poznaju planinske terene i imena koja se koriste kada se govori ili piše o tim teško dostupnim mjestima, te da kao neposredni korisnici zemljovida mogu najbolje vidjeti kartografske pogreške i netočnosti u prikazima planinskih područja.

Bilo je slučajeva da su gradovi i općine imenovali neke vrhove svojim odlukama, smatrajući se nadležnima za to, slično kao što imenuju ulice i trgove. To, međutim, nikad nije prihvaćeno u geografskim kartama jer jedinice lokalne samouprave nemaju tu nadležnost (primjer je imenovanje najvišeg vrha Bilogore odlukom Općine Koprivnica prije mnogo godina; postoji zanimljiva povijesna priča o tome). Slično su tome planinari 1974. imenovali jedan vrh na Velebitu Vrhom Petra Zoranića, no to nije ušlo u karte jer ni planinari nisu nadležni za davanje geografskih imena. O tome je zanimljivo stručno izlaganje na jednom lankom znanstvenom skupu iznio ravnatelj

Državnog arhiva u Gospiću Ivica Mataija, pozivajući se upravo na planinarske izvore i Hrvatski planinar. Jedno zagrebačko planinarsko društvo htjelo je prije desetak godina imenovati jedan vrh Vrhom Nikole Tesle, no također su utvrdili da ne postoji postupak, ustanova ili tijelo za davanje geografskih imena. Posebna je priča speleonimija – imenovanje novootkrivenih speleoloških objekata, no ni tu ne postoji službeni postupak, nego u upotrebu uglavnom ulaze kolokvijalna imena o kojima se među sobom dogovore speleolozi. Pitanje je hoće li ta imena špilja i jama ikada ući u geografske karte kao službena geografska imena.

Imena planina i vrhova (oronimi)

U daljnjem tekstu slijedi osvrt na imena upotrijebljena u zemljovidima prikazanim na Geoportalu (geoportal.dgu.hr), posebice na TK25 (temeljnoj karti mjerila 1 : 25.000), i to na imena planina i vrhova koja se razlikuju od onih koja tradicionalno, desetljećima, rabe planinari i domaće stanovništvo te koja se navode u planinarskoj i turističkoj literaturi. Osim toga, u nekih oronima (endonim je izvorno ime na domaćem jeziku, npr. Zagreb je hrvatski endonim; za razliku od egzonima, toponima u stranom jeziku, npr. Beč je hrvatski egzonom za grad Wien, a Wien je austrijski/njemački endonim) postoji i neusklađenost između zemljovida TK25 dostupnog na Geoportalu i imena u RGI-ju. Postoje i razlike između TK25 i HOK-a (Hrvatska osnovna karta, TK5). U nekim su slučajevima imena vrhova upisana u RGI-ju drugačija od onih koja rabe lokalno stanovništvo ili planinari, koji su njihovi najčešći, a katkad i jedini posjetitelji. Ima i slučajeva da su u kartama zbog neznanja ili nemara davno unesena imena nepoznata domaćem stanovništvu ili da su prepisivanjem iz starih karata prenijeti zastarjeli toponimi, koji su izašli iz upotrebe. Postoje i primjeri kad su imena koja su upravo planinari prvi počeli upotrebljavati s vremenom postala općeprihvaćena te su ušla u zemljovide i danas se smatraju »službenima« – jednostavno zato što su ušla u upotrebu među ljudima koji se kreću određenim prostorom. Pitanje je i u kojem trenutku neko ime upotrebom postaje toliko općeprihvaćeno da ga treba unijeti u zemljovide, umjesto imena koja se ne rabe toliko učestalo ili su zastarjela. Spomenute neusklađenosti izazivaju određeno čuđenje i nesporazume,

DAMIR BAJS

Putokaz u blizini prve kontrolne točke Hrvatske planinarske obilaznice – Kapovac ili Kapavac?

no s druge se strane sve to može promatrati kao jezično bogatstvo.

Slijedi prikaz vrhova za koje se u raznim izvorima navode različita imena.

Vrh Kapovac / Kapavac na planini Krndiji

Za najviši vrh planine Krndije, na kojemu se nalazi televizijski odašiljač, tradicionalno se upotrebljava ime **KAPOVAC**, kako među kutjevačkim i orahovičkim planinarima tako i među stanovnicima tih naselja. U austrougarskim zemljovidima također nalazimo oblik **KAPOVAC** (Druga i Treća vojna izmjera; na zemljovidu Prve vojne izmjere ne može se jasno razabrati četvrto slovo imena). Ime Kapovac upisano je i u HOK-u (TK5) te u RGI-ju. Oblik **KAPAVAC**, upisan u TK25, a odnedavno i na samome vrhu, planinarima nije poznat.

Požeška gora / Babja gora

Stanovnici Požeške kotline i planinari cijelo područje između Bačin Dola i Pleternice zovu **POŽEŠKA GORA**, a samo zapadni dio te gore **BABJA GORA**.

Na TK25, na zapadnom dijelu tog područja dvaput je ispisano ime Babja gora, a samo na istočnom dijelu (otprilike istočno od sela Gradski Vrhovci) Požeška gora. Drugim riječima, TK25 stvara nedoumicu o tome dokle seže Babja, a dokle Požeška gora, jer upućuje na zaključak da je riječ o dvjema gorama.

Budući da se radi o geografski jedinstvenoj cjelini, bez prirodne međe, logično je da se cijeli taj prostor smatra jedinstvenom gorom, a ne

Vranilac? Kalnik?

dvjema gorama. Tako je prikazano i u Velikom atlasu Hrvatske (Mozaik knjiga, Zagreb, 2002.) te u planinarskim publikacijama (pod imenom Požeška gora). U popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara* Državnog zavoda za statistiku (DZS-a) upisana je samo Požeška gora s najvišim vrhom Kapavcem (618 m).

Na austrougarskoj karti (Treća vojna izmjera) prikazano je da je Babja gora zapadni dio Požeške gore, tako da se npr. vrh Maksimov hrast nalazi na Babjoj gori. Međutim, danas se istočnim rubom Babje gore obično smatra potok Pokotina, koji je duboko usječen u goru sjeverno od sela Vladisova, pa se zbog toga smatra da vrh Maksimov hrast nije na Babjoj gori.

Na TK25 nije ispravno prikazan obuhvat Požeške gore. Obuhvat Babje gore ne bi trebao zahvaćati područje oko Maksimova hrasta. Najviši vrh Babje gore, a ujedno i cijele Požeške gore, zove se Kapavac, što iz TK25 nije razvidno.

Stankov vrh / Bilo / Rajčevica na Bilogori kod Jagnjedovca

Najviši vrh Bilogore (309 m) kod sela Jagnjedovca planinari od 1992. zovu **STANKOV VRH**, po

koprivničkom planinaru Stanku Šafaru. Prije toga, od 1975., za taj se vrh upotrebljavalo ime Ivinin vrh, prema Ivici Ivini Hiršlu. Oba su mu imena dali koprivnički planinari, u vrijeme kada je vodeća ličnost u koprivničkom planinarstvu bio pok. dr. Milivoj Kovačić, i to je bilo usvojeno na razini Grada Koprivnice. Općina Sokolovac najvišu točku Bilogore i danas zove Ivinin vrh. Na starijim austrougarskim zemljovidima vrh nije označen, ali se na tom području mogu pronaći imena Bilo i revir Reka. U zemljovidima iz 20. stoljeća za šire područje oko vrha upotrebljavaju se imena Bilo i Rajčevica, no ni na jednom zemljovidu nije za sam vrh jednoznačno upisano ni Bilo, ni Rajčevica. Na TK25 i u RGI-ju upisano je **BILO RAJČEVICA**, što je kombinacija dvaju imena za šire područje u kojemu se nalazi i najviši vrh Bilogore. Rješenje s obama imenima u jednom praktično je i zadovoljavajuće.

Vrh Kalnik / Vranilac

Najviši vrh Kalničke gore planinari i stanovnici potkalničkih sela zovu **VRANILAC**. Ime mu navodno potječe od vranilove trave, koja raste na tom području. U zemljovidima je za taj vrh,

visok 643 m, uglavnom upisano ime **KALNIK**. Međutim, ime Veliki Kalnik većina ljudi povezuje sa starom gradinom na stjenovitom grebenu istočno od najvišega vrha Kalničke gore. Imenom Vranilac na TK25 označeno je šumovito područje južno od vrha.

Vrh Čevo / Veliko Čevo iznad sela Podevčeva

U planinarskoj literaturi i među planinarima poznato je samo ime **ČEVO**, dok se ime Veliko Čevo ne koristi. U TK25 upisano je **VELIKO ČEVO**, a vršak južno od njega označen je kao Malo Čevo.

Vrh Veliki Lubenjak / Veliki Ljubenjak

Taj vrh planinari desetljećima zovu **VELIKI LUBENJAK**, a oblik **VELIKI LJUBENJAK**, koji je upisan na TK25, njima je nepoznat.

Planina i vrh Ivanščica/Ivančica

Poznato je da najviša planina Hrvatskog zagorja ima četiri imena: Ivančica, Ivanjčica, Ivanščica i Ivanjščica. U planinarskim je vodičima i kartama ustaljeno tradicionalno (najstarije) ime **IVANŠČICA**. O pitanju kako zvati najvišu planinu u Hrvatskom zagorju pisao je jezikoslovac akademik Stjepan Babić u Vjesniku i u Hrvatskom planinaru, u članku »Ivanščica – jedna planina sa četiri imena« (HP, 2001 (10), str. 293., <http://www.hps.hr/hp-arhiva/200110.pdf>). Babić se, nakon iznošenja stručnih argumenata i svojih saznanja, opredjeljuje za ime Ivanščica. Zemljovid iz vremena Austro-Ugarske (Treća vojna izmjera) pokazuje da su se vrh i planina u 19. stoljeću zvali Ivanščica, no u TK25 i RGI-ju upisano je **IVANČICA**. U popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara DZS-a* ime planine i vrha je **IVANŠČICA**.

Danas sa sjeverne strane planine prevladava ime **IVANČICA**, a s južne i dalje **IVANŠČICA**. Tamo se nalaze još i Budinščina i Konjščina, dakle, nije neuobičajeno da u zagorskim imenima postoji dvoglas »šč«. Na sjevernoj strani planine taj se oblik s vremenom izgubio. Nema dvojbe da se oba imena – Ivanščica i Ivančica – danas ravnopravno upotrebljavaju, no upitno je zašto je samo jednom (novijem) oronimu u RGI-ju dano »službeno« obilježje, odnosno zašto je starije (izvorno) ime u zemljovidima i Registru uklonjeno.

Strahinjščica / Strahinjčica / Strahinčica

Planinari tu planinu tradicionalno zovu **STRAHINJŠČICA**, po istoj analogiji kao i Ivanščicu. To je ime uobičajeno u publikacijama i na zemljovidima. Današnji stanovnici Krapine najčešće govore **STRAHINJČICA**. Na TK25 i u RGI-ju upisano je treće ime – **STRAHINČICA**, koje nije logično jer se selo po kojemu je gora nazvana zove STRAHINJE. U popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara DZS-a* ime planine i vrha je STRAHINŠČICA. Na sloju Geoportala koji prikazuje toponime ispisano je ime Strahiščica, koje nitko ne koristi (vjerojatno pogreška).

Cesargradska gora / Cesarsko brdo / Cesarska gora

Ime **CESARSKO BRDO** ne upotrebljavaju ni planinari ni žitelji Klanjca, ali je ušao u karte, vjerojatno kao prijevod nekadašnjeg imena Kaiserberg iz austrougarskih zemljovida (Druga vojna izmjera). U zemljovidu Treće vojne izmjere ispisano je ime Cesarsko brdo, koje se do danas prenosi u TK25 i Veliki atlas Hrvatske. Među planinarima je, međutim, desetljećima uobičajeno ime **CESARGRADSKA GORA**, po gradini Cesargradu na njezinu rubu. Stanovnici Klanjca govore da idu na Cesargrad, a ne spominju ime gore. Na gori postoji selo Cesarska Ves. Po geografskim obilježjima i nadmorskoj visini, to je gora, a ne brdo, pa ime **CESARSKO BRDO** izaziva dodatnu zbunjenost među onima koji pohode tu goru.

Vrh Lipa / Rog / Strmina na Medvednici, iznad Čučerja

Planinarima i žiteljima sela Čučerja i Gornje Planine nije poznato ime **STRMINA** (708,5 m), upisano u TK25 i RGI-ju. Prema svjedočenjima starijih generacija planinara (pok. Eugen Kumičić), taj se vrh zove **ROG**, jednako kao i obližnji vrh visok 742,2 metra, a ime grebena koji povezuje ta dva vrha jest LIPA. Tako je u planinarskim knjigama godinama pisao i planinarski publicist dr. Željko Poljak. Ime ROG za vrh visok 709 metara rabio je i akademik Branimir Gušić 1924. u svojem vodiču po Medvednici, navodeći da je Lipa ime šireg područja oko tog vrha. U našem je časopisu 1956. objavljen dobar članak

ALAN ČAPLAR

Planinarski dom na Lipi, Rogu ili Strmini (709 m)

Vladimira Blaškovića »Lipa i njena dva Roga« (NP 1956., str. 291.). Međutim, u starijim se austrougarskim zemljovidima vrh visok 709 metara (Treća vojna izmjera) zove LIPA, a vrh visok 742 metra nema imena. U Velikom atlasu Hrvatske vrh visok 742 metra označen je imenom Rog, a niži vrh nije imenovan. Među planinarima postoji dilema zove li se vrh visok 709 metara Rog ili Lipa, a ostaje nepoznato odakle ime Strmina, upisano u TK25 i najnovijoj karti HGSS-a, i tko se njime koristi. Planinarski dom koji se nalazi na tom vrhu naziva se Planinarski dom LIPA, pa većina ljudi za to mjesto smatra da se zove Lipa. Zbog učestale upotrebe može se smatrati da je ime LIPA potpuno prevladalo, odnosno upotrebom istisnulo druga imena, ako su postojala.

Medvedgrad na Malom Plazuru na Medvednici

Stari grad Medvedgrad nalazi se na vrhu koji se tradicionalno zove MALI PLAZUR. O tome piše i Branimir Gušić 1924. (Medvednica, str. 114.: »Medvedgrad je sazidan sredinom 13. stoljeća na vrhu Malog Plazura, gdje je stajalo već i prethistorijsko naselje«), a ime Mali Plazur navedeno je i u svim relevantnijim izdanjima koja govore o Medvedgradu. Ime vrha Malog Plazura, na kojemu je podignut Medvedgrad, nije upisano u TK25 ni u HOK, već piše samo Medvedgrad. Veliki Plazur je vrh sjeverno od Maloga, na kojemu se nalazi kapela sv. Jakoba.

Vrh Kameni svati / Kameni svatovi na zapadnom dijelu Medvednice, iznad sela Jablanovca

U kajkavskom govoru sela Jablanovca i Ivanca Bistranskog to su **KAMENI SVATI**. U Jablanovcu stoji spomenik na kojem je uklesana lijepa pjesma Augusta Šenoe: »Pitaj narod pri toj gori / što će ona rosna stijena / pa ti narod odgovori: / to su SVATI od kamena.« To je ime upisano i u Velikom atlasu Hrvatske. U starijoj literaturi nalazi se ime ZAKLETI SVATI, koje danas više nije u uporabi. Duži oblik **KAMENI SVATOVI**, koji je jedino upisan u TK25 i RGI, izaziva zabunu jer nije u duhu kajkavskoga narječja kojim izvorno govore u selima podno vrha.

Noršička Plešivica / Plešivica kod Noršić Sela

U Samoborskom gorju postoje dva vrha imena Plešivica. Među planinarima razlikujemo Plešivicu (jaskansku) i Noršičku Plešivicu, upravo da bi se izbjegla zabuna. Vrh visok 721 m, kod Noršić Sela, planinari desetljećima nazivaju **NORŠIČKA PLEŠIVICA**.

Gradina i vrh Tuščak / Tuščak

Mještani ne poznaju »meko« *ć* i vrh nazivaju **TUŠČAK**. Primjenjuju ga i planinari u literaturi i govoru. U TK25 i HOK-u upisano je **TUŠČAK**. Ovdje vrijedi pripomenuti da se gradina Tuščak ne nalazi na najvišem vrhu brda Tuščaka (607,5 m), nego na vrhu 480 metara jugozapadno od njega (584,8 m).

Vrh Pliješ / Pleš na Žumberačkoj gori, sjeverno od Sošica

Među današnjim je planinarima za vrh visok 978 metara uobičajeno ime **PLIJEŠ**, a tako je upisano i u suvremenim vodičima i zemljovidima, na putokazima u Žumberku, na samome vrhu i na žigu vrha. Činjenica je da se sredinom 20. stoljeća u literaturi i govoru rabilo ime **PLEŠ**, no ono se s vremenom među posjetiteljima toga prostora sasvim izgubilo. Vrh se nalazi razmjerno daleko od naselja i danas više nema ljudi koje bi se moglo pitati o tome. U TK25 upisano je staro ime **PLEŠ**.

Vrh Vinica / Velika Vinica kod Duge Rese

U TK25 za vrh istočno od Duge Rese na gori Vinici upisano je ime Velika Vinica.

Domaće stanovništvo vrh zove **VINICA**. Na toj gori ne postoji vrh koji bi se mogao zvati Mala Vinica. Ime Vinica nalazi se i na izvornim austro-ugarskim zemljovidima (u sve tri vojne izmjere), pa nije jasno kada je i kako u suvremeni zemljovid ušlo ime **VELIKA VINICA**. To se ime koristilo jedino za šumski revir, ali ne i za vrh ili goru.

Martinščak / Martinščak kod Gornjeg Velemerića

U karlovačkom kraju i u planinarskoj literaturi (Čaplar, Poljak, planinari iz Duge Rese) učestalo se koristi ime **MARTINŠČAK** (s »tvrđim« č). Planinarsko društvo u Karlovcu nosi ime s »tvrđim« č – Martinščak, a Google i GoogleMaps također sugeriraju da je češće korišten oblik sa č – Martinščak. Međutim, u TK25 i u većini zemljovida upisano je **MARTINŠČAK** (s »mekim« č).

Vrh Petrovac / Mali Petrovac / Veliki Petrovac na Petrovoj gori

Zbrku oko imena najvišeg vrha Petrove gore uvjetovalo je više činitelja. Na TK25 ispisano je ime **MALI PETROVAC** za sjeverniju točku (507 m), na kojoj se nalazi devastirani spomenički objekt, a ime **VELIKI PETROVAC** za točku južnije od ceste (512 m), u blizini koje se nalaze ostaci samostana. Ta je južnija točka, kod samostana, na TK5 (HOK-u) mjerila 1 : 5000 označena kao **MALI PETROVAC** (visine 515 m), a sjevernija, sa spomenikom, samo kao **PETROVAC**. Planinari južniju točku nazivaju Mali Petrovac, kako je

upisano u HOK-u. U popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara* DZS-a najviši vrh Veliki Petrovac visok je 512 m.

Recimo i to da bi se po geografskim kriterijima (međusobna udaljenost dviju točaka i dubina sedla između njih) trebalo smatrati da to i nisu dva vrha, već jedan. Riječ je zapravo o vršnoj visoravni s dvama neznatno istaknutim uzvišenjima i velikim građevinama koje su uvelike izmijenile njezina izvorna obilježja. Zbog toga se može smatrati da postoji samo jedan vrh Petrove gore, **PETROVAC**, a ne inzistirati na »Malom« i »Velikom« Petrovcu.

Bijela kosa / Bjela kosa

Vrh visok 1289,5 metara, južno od sela Jablana u Gorskom kotaru, tradicionalno se zove **BIJELA KOSA**, no na TK25 upisano je **BJELA KOSA**. Na drugim zemljovidima (npr. HOK-u) upisano je Bijela kosa, pa je vjerojatno ipak riječ o pogreški u TK25, tim više što oblik *bjela* nije u skladu s hrvatskim pravopisom. U zemljovidu iz vremena Austro-Ugarske (Druga i Treća vojna izmjera 1806.– 1869.) upisano je Biela kosa, pa je očito riječ o pridjevu *bijela*.

Kolovratske / Kolevratske stijene

Planinari taj vrh istočno od Novog Vinodolskog tradicionalno zovu **KOLOVRATSKE STIJENE**, a ime **KOLEVRATSKE** stijene nije im poznat. Danas na širem području oko toga vrha nema ljudi koje bi se moglo pitati o tom oronimu. Na austrougarskom zemljovidu (Treća vojna izmjera) piše Kolovratske stijene. U Velikom atlasu Hrvatske za vrh visok 1099 metara upisano je ime Kolovratske stijene. Pri pretraživanju na internetu također se može vidjeti da nitko ne upotrebljava ime Kolevratske stijene. Može se pretpostaviti da je vrh dobio ime po kolovratu, starom slavenskom znamenju koji označava beskrajni krug rođenja i smrti. Planinarima je zanimljiv južni vrh, visok 1090 metara, a ne sjeverni (viši) od 1099 metara.

Medviđak / Medvjedak

Na većini zemljovida, pa tako i na TK25 upisano je ime **MEDVJEĐAK**. Međutim, u širem crikveničkom području govori se ikavicom, pa planinarski pisac dr. Željko Poljak navodi da je »na vojnoj karti ubilježen kao Medvjedak, no narod ga na ikavskom zove **MEDVIĐAK**«. Pitanje je zapravo

Petrovac na Petrovoj gori

kojem se govoru želimo prikloniti. Među planinarima, u planinarskoj literaturi i na pristupnim putokazima, koristi se ime **MEDVIĐAK**, a na ploči na samome vrhu i žigu piše **MEDVEĐAK**. Prema usmenom iskazu Martine Bašić iz Zavoda za lingvistička istraživanja HAZU-a, koja je rodom iz Crikvenice i autorica je Rječnika crikveničkoga govora, Crikveničani u svojem govoru taj vrh zovu MEDVEJAK (u izvornom crikveničkom govoru ne postoji glas đ), no budući da je najbliže naselje Lič, treba poštovati lokalno ime koje rabe žitelji Liča. U govoru Liča koristi se ikavica (*medvjed* je *medvid*), pa je njihovo ispravno ime za vrh **MEDVIĐAK**.

Kamenjak / Velika Kamičina

Za najviši vrh slikovitog brda iznad Grobničkog polja stanovnici Grobinštine i planinari već desetljećima rabe isključivo ime **KAMENJAK**. Ime **VELIKA KAMIČINA** sasvim je nepoznato i danas ga nitko ne koristi, a pojavljuje se jedino u zemljovidima DGU-a i u RGI-ju. U austrougarskim zemljovidima nalazimo različita imena (Prva vojna izmjera: **KAMENIT**, Druga vojna izmjera:

KAMENIAK, Treća vojna izmjera: **KAMENJAK**), no nikad oblik **KAMIČINA**.

Jadićeva plan / Jadrićeva plan na Senjskom bilu, južno od Vratnika

Planinari za taj vrh desetljećima rabe ime **JADIĆEVA PLAN** ili ponekad **JADIČEV PLAN** (Poljak, Čaplar, senjski planinari u dnevniku Senjske obilaznice). Austrougarski zemljovidi sadrže ova imena: Prva vojna izmjera: Jadicheva Plan, Druga i Treća vojna izmjera: Jadičova Plan. Međutim, TK25 donosi varijantu imena koju nitko ne koristi: **JADRIČEVA PLAN**.

Zavižanski Pivčevac / Veliki Pivčevac na sjevernom Velebitu

Među planinarima je desetljećima u uporabi ime **ZAVIŽANSKI PIVČEVAC**, a ne Veliki Pivčevac. Pridjevom »Zavižanski« određuje se gdje se taj vrh nalazi. U karti 16a NP Sjeverni Velebit upisano je: Zavižanski Pivčevac. Na sloju Geoportala ispisuje se čak i ime Pijevčevac (!?), a u starijim (austrougarskim) zemljovidima Bibcევacz (Prva

Kamenjak ili Velika Kamičina?

vojna izmjera), Bivčevac (Druga vojna izmjera), Zavižanski Bivčevac (Treća vojna izmjera). U TK25 upisano je ime **VELIKI PIVČEVAC**, koje nije zaživjelo među ljudima koji se kreću tim prostorom. Ime potječe od riječi *pivac* (*pijevac*), kako Podgorci nazivaju tetrijeba.

Vrh Crnopac / Veliki Crnopac na južnom Velebitu kod Gračaca

U Hrvatskom planinaru objavljen je detaljan članak Vlade Božića i Ane Čaplar o etimologiji naziva Crnopac (HP, 2015 (9), str. 388., <http://www.hps.hr/hp-arhiva/201509.pdf>), iz kojeg se vidi da se ime toga vrha s vremenom mijenjalo i da se u starijim zemljovidima uglavnom upotrebljavalo ime Crnopac/Srnopas (bez pridjeva *Veliki*). Tko je i zašto počeo koristiti atribut *Veliki* nije poznato, no treba reći da se u govoru taj pridjev ne pojavljuje ni danas. U TK25, međutim, sjeverozapadno od glavnoga vrha označen je i vrh Mali Crnopac (1375 m), što opravdava potrebu da se dva vrha razlikuju po imenu – Veliki Crnopac i Mali Crnopac. To je jedini razlog zašto se najviši vrh brda Crnopca može nazivati **VELIKI CRNOPAC**, onako kako je upisano i u TK25 – premda se pridjev *Veliki* u govoru ne može čuti.

Oštri Medvedjak / Oštri Medvjedjak

U planinarskoj literaturi (Paulić 1923., Poljak, dnevnik HPO-a) i na žigu koji se nalazi na vrhu, rabi se oblik **OŠTRI MEDVJEĐAK**, koji međutim nije prisutan u zemljovidima. U Vodiču na Plitvička jezera iz 1923. autora Dragutina Paulića upisano je Medvedjak, Oštri Medvjedjak i Tupi Medvedjak. Na austrougarskim zemljovidima (Druga i Treća vojna izmjera) vrh se zove **OŠTRI MEDVEĐAK**. Dodatnu zabunu donosi oblik MEDVEĐAK OŠTRI, koji je ispisan na TK25. Takvo ime, međutim, nije u duhu suvremenog hrvatskoga jezika jer se pridjevi u hrvatskom jeziku u pravilu nalaze ispred imenice koju pobliže označavaju, a ne iza nje.

Obzova / Obzovo na otoku Krku

Najviši vrh otoka Krka planinari nazivaju **OBZOVA**, a pod tim je imenom ucrtan i u TK25. Na samome vrhu piše: OBZOVA, kao i u RGI-ju. Međutim, u pretraživaču Geoportala i na HOK-u nudi se ime **OBZOVO**, kao i u popisu *Planine i*

planinski vrhovi viši od 500 metara DZS-a, koji se ponekad može čuti u lokalnom govoru i pročitati u turističkim zemljovidima otoka Krka. Vrh je ucrtan i u austrougarskim zemljovidima (Druga vojna izmjera: Obzovi, Treća vojna izmjera: Obzova).

Vrh Sveti Mikula / Sveti Nikola na otoku Lošinju

Vrh visok 558 m na otoku Lošinju, na planini Osorščici, na TK25 označen je kao Sveti Nikola. Na starim zemljovidima bilo je ispisan talijansko ime S. Nicolo. Među planinarima i domaćim stanovništvom u Nerezinama upotrebljavaju se, međutim, imena SVETI MIKULA i SVETI MIKUL. To je lokalizam koji zapravo znači *Nikola*. Želimo li poštovati obilježja mjesnoga govora, trebalo bismo prihvatiti ime koje je dugo u uporabi – **SVETI MIKULA**, no prihvatljivo je i ime **SVETI NIKOLA**. Zabunu izaziva i činjenica da je u popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara* DZS-a ime planine i vrha – OSORŠČICA.

Vrh Vidova gora / Sutvid na otoku Braču

Najviša gora hrvatskih otoka naziva se Vidova gora, ali nije jasno koje je ime njezina najvišeg vrha. U planinarskoj literaturi najčešće se kao ime vrha navodi **VIDOVA GORA** ili se piše samo VRH VIDOVE GORE. U austrougarskim zemljovidima vrh je označen imenom S. Vito, odnosno **SVETI VID**. U Popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara* DZS-a navodi se ime **SUTVID**,

Vidova gora / Sveti vid / Sutvid - na otoku Braču

koje današnji planinari ne poznaju, premda se početkom 20. stoljeća češće rabilo. Međutim, na vrhu su i danas vidljive ruševine kapele posvećene sv. Vidu. Razumljivo je da su i gora i vrh nazvani po svetom Vidu, no ostaje nejasno kako se taj vrh zapravo zove.

Vrh Vela Straža / Velika Straža na otoku Šolti

Na otoku Šolti postoje dva vrha koji se zovu V. Straža. Za južniji vrh, kod Gornjeg Sela, na TK25 piše Vela Straža, ali na HOK-u (TK5) Velika Straža. Planinari koriste ime **VELA STRAŽA**, koji je upisan i u RGI-ju.

Dinara / Sinjal – najviši vrh Hrvatske

U svim zemljovidima izrađenima do prije dvadesetak godina najviši vrh Republike Hrvatske naziva se **DINARA**. Neki žitelji Kijeva podno planine Dinare zastupaju mišljenje da se taj vrh zove **SINJAL** i to je ime do danas postalo poznato među planinarima, premda ne postoje uvjerljivi dokazi da se ikad prije upotrebljavalo. Stanovnici Knina ne poznaju ime Sinjal, a i samo planinarsko društvo »Sinjal 1831« iz Kijeva na vrhu je bilo postavilo metalnu ploču s natpisom »Dinara, najviši vrh Republike Hrvatske«. Sve dokazuje da većina ljudi i dalje taj vrh zove **DINARA**. O tom pitanju već se više puta pisalo u Hrvatskom planinaru.

Vrh Čavinica / Čavnovka / Velika Promina na planini Promini

U davнинi se za najviši vrh planine Promine rabilo ime **VELIKA PROMINA**, ali se ono s vremenom izgubilo (bilo je upisano u austrougarskim kartama, Drugoj i Trećoj vojnoj izmjeri). U popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara* DZS-a ime vrha je Velika Promina. Najviši vrh planine Promine planinari nazivaju **ČAVNOVKA**, a tako je upisano i u HOK-u. Ime **ČAVINICA**, upisano u TK25, planinarima i mještanima Drniša potpuno je nepoznato. U starim zapisima može se pronaći bilješka da je na vrhu stajala »prastara« Čavina kapela, po kojoj je vrh dobio ime.

Vrh Bat / Svilaja na planini Svilaji

Najviši vrh planine Svilaje na austrougarskim je zemljovidima označen u ovim oblicima: Druga vojna izmjera: **SVILA**, Treća vojna izmjera: **SVILAJA**. U HOK-u (TK5) prikazano je ime **BAT**, a na TK25 napravljeno je kompromisno rješenje, pa piše: **SVILAJA (BAT)**. Ime Bat postoji u još nekim zemljovidima, no s vremenom se počelo gubiti i danas nije općepoznato. Među planinarima ne postoji jasno određenje kako se zove taj vrh visok 1509 metara, pa neki autori koriste ime Bat, a neki Svilaja.

Trtar – Krtolin, iznad Dubrave kod Šibenika

Planinu blizu Dubrave kod Šibenika, sjeveroistočno od autoceste, domaće stanovništvo zove Trtar. Njezin najviši vrh zove se Krtolin (503 m), a nešto niži vrh Orlovača (494 m). To je jedinstvena (jedna) planina, bez izraženog sedla između tih dvaju vrhova. U TK25, međutim, ime Trtar prikazano je samo za sjeverozapadni dio te planine, a ime Krtolin ispisano je na istočnom dijelu planine, tipom i veličinom slova koji sugeriraju da je Krtolin zasebno brdo, a ne dio Trtra. Na starim kartama brdo se naziva Mt. Tartaro, a jedan od vrhova je Krtolin.

Miletnjak / Ščirovac na Biokovu iznad Brela

Najsjeverniji visoki vrh Biokova označen je na TK25 imenom **MILETNJAK**, a isto je ime prikazano i u Velikom atlasu Hrvatske. Planinari za

Ploča na najvišem vrhu Republike Hrvatske

taj vrh već desetljećima rabe ime **ŠĆIROVAC**, koje je prikazano i na mnogim kartama Biokova. Zanimljivo je zapaziti da je na austrougarskom zemljovidu (Treća vojna izmjera) vrh jasno naznačen kao Šćirovac, dok se zapadno od njega nalazi natpis Miletnjak. Međutim, na starijem zemljovidu (Druga vojna izmjera) postoji samo natpis Miletnjak na širem području vrha. U planinarskim vodičima spominju se oba imena, kao i u dnevniku HPO-a, i to uglavnom u obliku: **MILETNJAK (ŠĆIROVAC)**. Danas je među planinarima ipak ponešto češće u upotrebi ime **ŠĆIROVAC**, koji u DGU-u nije evidentirano.

Sutvid / Velika Kapela iznad Živogošća

Za vrh iznad Živogošća visok 1158 metara na austrougarskom je zemljovidu Druge vojne izmjere upisano: Susvid. Na Trećoj izmjeri upisano je: Susvid (Velika Kapela). Planinari i žitelji Živogošća tradicionalno koriste ime **SUTVID**, prema kapeli svetog Vida koja je nekoć stajala na tom vrhu. Međutim, na TK25 i u HOK-u upisano je: **VELIKA KAPELA**. To je ime očito nastalo prema kapeli svetoga Vida, no nije jasno zašto je izvorno ime zamijenjeno imenom Velika Kapela. Na vojnim zemljovidima iz doba Jugoslavije označeno je da se brdo naziva Susvid, a vrh Velika Kapela.

Dodatna pitanja

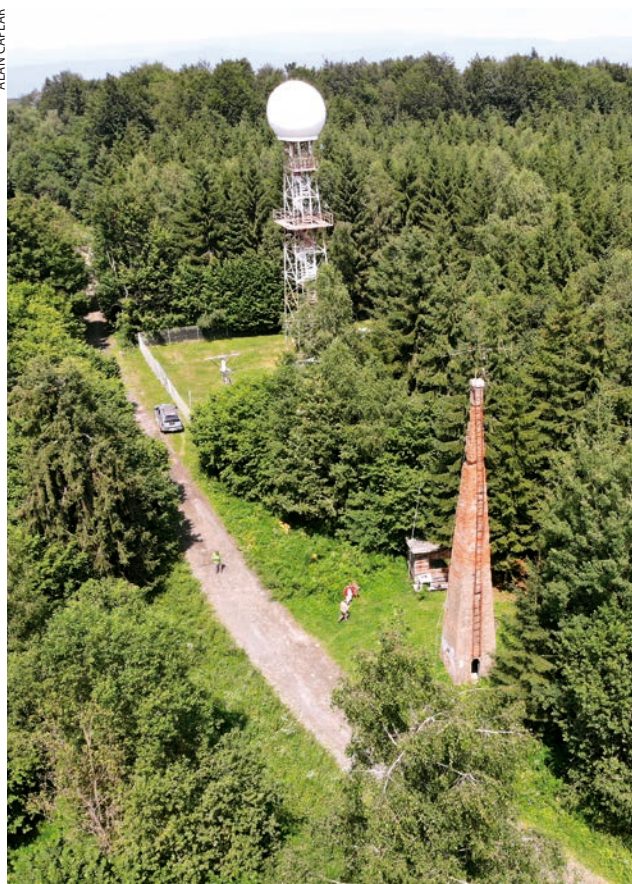
Brezovo polje na Psunju – mikrolokacija najviše točke?

Mikrolokacija najviše točke na najvišem vrhu Psunja (985 m) nalazi se u krugu odašiljača Brezovo polje, a točka gdje se nalazi visok trigonometrijski stup otprilike je metar niža (984 m). Što je točno najviši vrh?

Crni vrh na Zapadnom Papuku, južno od Đulovca – mikrolokacija najviše točke?

Postoji nejasnoća o tome gdje se točno nalazi mikrolokacija Crni vrh (864 m) na Zapadnom Papuku. Planinarsko sklonište Crni vrh nalazi se na kamenitoj čistini s koje se pruža vidik na sjevernu stranu, i koju planinari smatraju vrhom. Međutim, prema TK25 i HOK-u (TK5), najviša točka Crnog vrha nalazi se 375 metara od planinarskog skloništa Crni vrh, u šumi, na azimutu 70°

ALAN ČAPLAR

Brezovo polje na Psunju

od čistine i skloništa. Nešto zapadnije od čistine s planinarskim skloništem, na području Dujanove kose, nalazi se trigonometrijski stup koji danas nadvisuje šuma.

Sveta Gera – visina 1178 / 1193 m

Vrh Sveta Gera na Žumberku ima u dosadašnjim kartama upisanu nadmorsku visinu od 1178 m, a tako je označeno i u slovenskim zemljovidima. U popisu *Planine i planinski vrhovi viši od 500 metara* DZS-a visina je 1181 m. U karti TK25 upisana je visina 1193 m. Bojan Horvat, djelatnik tvrtke koja se bavi izmjerom zemljišta, nedavno je ručnim GPS-om provjerio visinu vrha i utvrdio da je visina od 1178 m odgovarajuća. Na vrhu je betonski triangulacijski stup i može se pretpostaviti da je visina od 1193 m na njegovu vrhu. U starijim zemljovidima, pa tako i u TK25, upisano je ime TRDINOV VRH, po književniku Janezu Trdini, koje Slovenci upotrebljavaju od 1923. godine.

Mohokos

Mohokos u selu Pleškovcu dugo se smatrao najvišim vrhom Međimurja. Međutim, u blizini postoje dvije neznatno više uzvisine. Najviša je Cimermanov breg (ili brijeg) u selu Pleškovcu, koji nije označen na zemljovidima DGU-a.

Vrh Ravne gore u Hrvatskom zagorju

Najviša točka Ravne gore u Hrvatskom zagorju (iznad Trakošćana) označena je samo točkom, bez oronima i nadmorske visine. Na HOK-u je vidljivo da je taj vrh visok 694,2 m. Na njemu se nalazi metalna razgledna piramida.

Tuhobić

Stanovnici u podnožju planine i planinari tradicionalno najviši vrh planine Tuhobića između Gornjeg Jelenja i Fužina zovu TUHOBIĆ. U Velikom atlasu Hrvatske, povijesnim austrougarskim i svim drugim nama dostupnim zemljovidima, ime travnatog vrha visokog 1108 metara, na kojem stoji geodetski stup, jest TUHOBIĆ. To piše i na samome stupu. Međutim, u TK25 za najviši vrh Tuhobića nije ispisano ime, a uz oznaku vrha pogreškom je ispisana stotinu metara manja (pogrešna) nadmorska visina – 1006 metara. Zabunu stvara pitanje koji je najviši vrh planine Tuhobića (jer se čini da je to Jelenčić, koji se nalazi jugoistočno od ovoga vrha), pa spomenutu pogrešku treba ispraviti u sljedećim izdanjima TK25.

ALAN ČAPLAR

Zečjak – najviši vrh na srednjem Velebitu?

Veliki Kobiljak

Za planinare je zanimljiv vrh Veliki Kobiljak (1112 m) u blizini sela Liča, južno od Fužina. Taj vrh, međutim, nije najviši na planini Kobiljaku, a nije ni posebno označen na TK25. Vrh Kanculova glava (1120 m) viši je od Velikoga Kobiljaka, ali je planinarski manje zanimljiv (nedavno je u Hrvatskom planinaru objavljen članak o Kanculovoj glavi).

Krajačev kuk na sjevernom Velebitu

Vrh visok oko 1676 metara na južnom dijelu Rožanskih kukova, koji u TK25 nije ni označen, planinari u posljednjih osam desetljeća zovu KRAJAČEV KUK. Tako je napisano i na samome vrhu i na prilazima vrhu. Budući da je uporabom postalo općeprihvaćeno, to je ime uneseno u planinarske zemljovide, ali ne i u TK25. Zanimljivo je da kota jasno istaknutoga najvišeg vrha (Krajačeva kuka) nije označena na TK25, ali su označena dva niža vrha u blizini.

Zečjak na srednjem Velebitu

Vrh Zečjak kod Velikog Alana na srednjem Velebitu omiljen je vidikovac. Na užem vršnom području Zečjaka postoje tri vrha. Na TK25 jedini je kao kota 1624 označen travnat vrh koji planinari pohode, no po izohipsama na HOK-u vidljivo je da su susjedna dva vrha nekoliko metara viša. Ostaje nejasno koji je od triju spomenutih vrhova najviši, odnosno zašto kota nije ispisana na najvišem od njih. Prema tome, najviši među trima vrhovima Zečjaka, koji nije označen na TK25, bio bi ujedno najviši vrh srednjeg Velebita, viši i od Šatorine.

Golubić i Kuk (Hajdučki kuk) u Hajdučkim kukovima

Planinari sjeverniji vrh (1650 m) nazivaju GOLUBIĆ, a južniji vrh (1649 m) KUK. Ta imena među planinarima nisu dugo u upotrebi. Na zemljovidima DGU-a za sjeverniji vrh nema ispisano ime, dok južniji vrh nosi ime HAJDUČKI KUK. Vrh Golubić, koji je ucrtan u TK25 i HOK, niži je od obaju spomenutih vrhova, a nalazi se istočnije od južnijeg vrha (1649 m). Lako je moguće da su zbrku s imenima napravili sami planinari.

Susret

Neugodno iskustvo s čoporom pasa lotalica na Svilaji

Neven Milčić, Zagreb

Ovim člankom želim podijeliti svoje neugodno iskustvo iz dalmatinskog zaleđa i upozoriti druge planinare na opasnosti o kojima se rijetko čuje i piše. To su opasnosti koje vrebaju na planinskim pašnjacima na kojima se odvija stočarenje na način sličan nekadašnjem, kada se radi bolje ispaše odlazilo u udaljene krajeve.

Ubrajam se među planinare koji vole pohoditi vrhove na kojima još nisu bili. Dok sam promatrao kartu Svilaje, za oko mi je zapeo vrh Lisina ili Sovro (1301 m) u sjeverozapadnom dijelu planine. Na najvišu kotu Svilaje, vrh Svilaju ili Bat (1509 m), nisam obraćao pozornost jer sam se na taj vrh uspeo prije devet godina. Trasu sam lako osmislio, a još sam lakše našao suputnika.

Čas je kucnuo na blagdan sv. Roka, 16. kolovoza 2019. U mrkloj noći, sat prije zore, moj zet i ja radosno smo se uputili na planinarski izlet. Zaštitnik od kuge i kolere pazio je na nas pa smo se automobilom preko Drniša i Miočića sretno dovezli na prijevoju Lemeš (855 m). Napustivši

asfalt za Vrliku, krenuli smo bijelom cestom prema planinarskoj kući Sveti Jure. Očekivali smo da ćemo prva četiri kilometra proći dobrim makadamom, kako je navedeno u opisu pristupa, no cesta nije bila prohodna za obične automobile pa smo parkirali nakon 800 metara i nastavili pješice. Na raskrižju na prijevoju Lemešu nedostaje planinarski putokaz, a planinarske oznake pojavljuju se na cesti nakon Režića staja.

Do planinarske kuće Sveti Jure (1119 m) stigli smo blagim usponom makadamskom cestom za nešto više od sata. Kuća je prekrasna manja građevina u zelenom dolcu. Svaka čast planinarskom društvu Zolj iz Vrlike, nadasve vrijednim planinarima koji cijene svoju planinu želeći je nesebično približiti svima i na radost nama koji dolazimo iz udaljenijih krajeva naše domovine.

Nastavili smo prema vrhu Lisini kraćom varijantom koja se uspinje nasuprot kući i kojom do vrha treba jedan sat. Put je uzorno markiran i bez poteškoća smo napredovali slabom stazom, mjestimice bespućem.

Lokva nad Lemešom, u pozadini
Kunica, Kijeovski Bat i Dinara

NEVEN MILČIĆ

Na uzorno markiranom putu prema vrhu Lisini

Izašavši iz niskog raslinja, ozarenih smo lica ugledali vrh Lisinu ili Sovro, kako ga nazivaju starijedioci. Desno od vrha prostire se Bajina gradina (1239 m), a u nastavku Debelo brdo (1203 m). Oko četristo metara od nas, na hrptu Debelog brda, mirno je paslo stado ovaca motreno budnim okom pastira. Iznenada je idiličan prizor prekinuo neprekidan i bučan lavež. Opazili smo kako s brda prema nama juri jedan pas, zatim još jedan, potom još nekoliko, jedan za drugim. Pastir je nešto vikao, vjerujem da ih je pokušao zaustaviti, no nažalost nije uspio. Psi su se strelovito približavali, a mi smo ustuknuli. Prije nego što su psi stigli do nas spustili smo se natrag do planinarske kuće. Lavež je utihnulo i odlučili smo Lisinu dosegnuti okolnim planinarskim putom kojim do vrha treba dva sata. Krenuli smo markiranom cestom nizbrdo prema raskrižju s planinarskim putom iz Maovica i Vrlike. Nakratko smo zastali da uživamo u vidiku na jezero Peruču i na Troglav, najviši vrh Dinare.

Brzo smo izgubili volju jer nas je mučilo što će nas zateći u Maovičkim razvalama, kad budemo prolazili pokraj Škalica staja i Škorića staja. Prije spoja sa stazom iz Maovica krenuli smo natrag

istim putom, cestom na Lemeš. Utučen neosvojenom Lisinom, za utjehu sam usput s ceste skrenuo na Anđelijino brdo (1140 m), najvišu kotu današnjeg izleta. Taj vrh, ako se tako može nazvati, neznatno je uzvišenje nedaleko od ceste. Ne pruža osobito lijep vidik, a k tome je nagrđen mjernim instrumentima koji vjerojatno prikupljaju podatke na osnovu kojih će se procijeniti je li mjesto pogodno za izgradnju vjetroelektrane.

Kad smo se s Anđelijina brda spustili na cestu, pred nama se pojavio stariji pas koji je dobroćudno mahnuo repom. Ubrzo je lavežom dozvao družbu. U trenutku su, uz strahovit lavež, nahrupili psi. Bilo ih je sedam i formirali su čopor u obliku klina. Dva oštra predvodnika sprijeda, iza njih tri mlađa psa i na kraju dva starija. Ostali smo mirni, no psi su bjesomučno lajali, režali, kesili zube, podvili repove i počeli se prijeteci približavati. Osobito su agresivni bili predvodnici i spremali se za napad. Ni naše umirujuće riječi upućene psima nisu pomogle. Kad su se približili na manje od metra, morao sam upotrijebiti papreni sprej.

Dva su predvodnika odskočila natrag, uplašila se i pogurala ostatak čopora. Svi su psi ustuknuli

pa se ponovno grupirali, ali ne više u napadačku formaciju. Povukli su se uz rezanje i lajanje na tri do četiri metra odmak. Tada smo mogli nastaviti i nisu nam se više usudili prići s leđa.

Na psima nisam primijetio ogrlice sa značkom, a jedino je najstariji pas, koji se činio najmanje agresivnim i smečkastom bojom odudarao od ostalih, sivih pasa, imao oko vrata dotrajali kožnati remen.

U proteklih 35 godina planinario sam više od tisuću puta po svim krajevima Lijepe Naše. S puta su mi se sklanjali medvjedi, čagljevi, divlje svinje, zmijske, plahe šumske i domaće životinje. Katkad bih se suočio s nekim psom, uglavnom na rubovima naselja i kod osamljenih kuća. Izlazio sam na kraj i sa psima koji su čuvali stada. Jednom se za mnom pas podmuklo ušuljao u planinarski dom i lakše me ozlijedio ugrizom u nogu. No ovakav susret s razularenim čoporom pasa nikada nisam doživio. Nažalost, prvi put u životu morao sam sebe i suputnika braniti obrambenim sprejem. Žao mi je zbog toga, no taj je sprej humani proizvod na bazi ljute paprike. Nadražaj brzo nestaje

i psima nije nanio trajne posljedice. Uvjeren sam da bismo bez takve obrane jako loše prošli. Bili su to psi litalice koji se priključe psu čuvaru stada. I ujutro, kada smo autom prilazili Lemešu, pretekli smo na cesti čopor od pet-šest pasa, a pastira i ovaca niotkuda.

Pretpostavljam da se ti psi nekontrolirano razmnožavaju, da nisu ni cijepljeni, ni čipirani, ali teško da bi preživjeli bez ljudske pomoći. Vjerojatno ih nesavjesni pojedinci hrane starom i uginulom stokom, s opravdanjem da će psi stado zaštititi od vukova. Ako čopor nanese štetu lovnoj divljači ili napadne čovjeka, takvi ljudi mogu sa sebe lako odbaciti svaku odgovornost jer pravno nisu vlasnici pasa litalica.

Prečesto nitko ništa ne poduzima, dok se ne dogodi nesreća. Još nije kasno, no možda će uskoro biti. Kada pas bez povoda nasrne na čovjeka i ugrize ga, treba ga odmah odvojiti od ostalih pasa i drugih životinja, kako bi se spriječila mogućnost zaraze virusom bjesnoće, jer je možda bolestan. Psa se promatra i ako se otkrije da je bijesan, još uvijek ima vremena za cijepjenje

Travnate padine nad Lemešom, u pozadini Kunica, Kijevski Bat i Dinara

NEVEN MILČIĆ

Crvena čuvarčuka (*Sempervivum marmoreum* Griseb.)

ugrizenog čovjeka. Ako pas nije bio zaražen, žrtva može odahnuti. Svatko će zaključiti da je gotovo nemoguće iz čopora lutilica izdvojiti one koji su ozlijedili čovjeka. Tada procjena koristi i rizika, cijepiti ili ne cijepiti, te dvojba je li pas nositelj virusa bjesnoće ili nije, obično prevagne na stranu cijepljenja jer se smatra da je silvatična bjesnoća prisutna na čitavom teritoriju Republike Hrvatske. U takvom je slučaju o mogućim neželjenim posljedicama cijepljenja bolje i ne razmišljati.

Rezervoar virusa silvatične bjesnoće jesu šumske životinje, najčešće lisice i vukovi. Virus se lako prenosi na pse, odnedavno i na mačke, pa se sve više spominje pojam urbana bjesnoća. Ona, nasreću, nije uzela maha. Ne zaboravimo, bjesnoća je neizlječiva bolest koja u pravilu završava smrću. Ugrizi pasa danas su odgovorni za više od 90 % žrtava bjesnoće, a bjesnoća se može spriječiti redovitim cijepljenjem pasa.

Problem pasa lutilica svojedobno su rješavala lovačka društva zadužena za svoja lovna područja, ali danas nije tako. Čini se da nesavjesnima odgovara takvo stanje jer čopori pasa daju do znanja pojedincima da nisu dobrodošli u »njihovu« planinu. To je isključivo moje razmišljanje, a svatko neka prosudi kako mu volja.

Nastavak povratka na Lemeš protekao je u ugodnim susretima sa životinjama. Kod Režića staja naišli smo na veliko stado koza i ovaca koje

je prilazilo s područja Orlovače. Iz daljine su se čuli povici pastira; odahnuli smo kad smo sigurno odmaknuli ne susrevši nijednog psa. Dolje, na livadama prema Lemešu, ispod lokve, paslo je stado goveda koje nas je samo znatiželjno promatralo.

Ovaj put, nažalost, nisam bio na vrhu Lisini. Hodajući cestom tješio sam se prekrasnim vidicima na Prominu, Kijevski Bat, Dinaru, Petrovo polje. Na povratku smo razgledali Meštrovićev mauzolej u Otavicama, a potom smo obišli zanimljive povijesne znamenitosti Drniša. Dok smo se krijepili u konobi »Kod Bajee«, sa svakim zalogačem i svakim gutljajem jenjavala je tuga za Lisinom.

O neugodnom susretu sa psima izjadao sam se znancu kojemu je rad sa životinjama podno Svilaje kruh svagdašnji i životna radost. Nažalost, on je u tom kraju doživio još neugodniji susret sa psima lutilicama, kad je čopor napao njegova lovačkog psa. Školovana, visokovrijedna i umiljata kujica preživjela je duboke rane, ali više nije mogla imati mlade. Taj nadasve pošten čovjek izbavio ju je iz ralja pomahnitalog čopora pucajući obazrivo najsitnijom sačmom u čopor i u svoga psa. Sitno pušćano zrno nije ozlijedilo nijednog psa, a kamoli ga ubilo. Netko ga je prijavio i oduzeto mu je lovačko oružje. Mjesecima se sporio dokazujući opravdanost svoga čina. Na koncu mu je oružje vraćeno, no u pogledu pasa lutilica nitko nije ništa poduzeo.

Pas je čovjekov najbolji prijatelj i može mu pomoći kad drugi ne mogu. Dovoljno je sjetiti se uloge pasa tragača u službama spašavanja. Gotovo da nema ništa ljepšeg i emotivnijeg od prijateljstva između psa i čovjeka. No postoji i druga strana medalje. Psi mogu nauditi kad izmaknu nadzoru. Od svih životinja koje ljudima nanose ozljede, pas je uvjerljivo na prvom mjestu. Naravno, životinja nije kriva, nego čovjek. Sa zabrinutošću sam primio vijest da su neki naši stočari uvezli tursku pasminu kangal. Ako orijaške kangale ne budu ispravno i mukotrpno obučavali, naučili ih kao treba čuvati stado, na koga se i kada treba okomiti, neće nam biti lako s tim, inače po prirodi dobroćudnim psima.

Na kraju, savjetujem svim planinarima i izletnicima koji namjeravaju prolaziti Dinaridima i ostalim planinama, osobito kroz područja slobodnoga stočarenja, da se kreću u skupini i uz povećan oprez.

Po osiguranim putovima na Zrmanji i Omiškoj Dinari

Iskustvo slijepoga planinara

Feručo Lazarić, Svetvinčenat

Eto prvog višednevnog izleta s mojim pulskim planinarskim društvom. Četiri dana Omiša, Cetine, Omiške Dinare i Biokova! Planiramo obići Omiš, naš najočuvaniji srednjovjekovni grad utvrda, gusara, grad Jure Kaštelana i klapskog pjevanja. Također, tu je i rijeka Cetina, naša krška ljepotica. Opskrbljujući vodom brojne hidrocentrale, prolazeći pored isto tako brojnih utvrda završava svoj stokilometarski put u more kanjonom kojim odvaja Mosor i Poljičku planinu od Omiške Dinare. Biokovo i Omiška Dinara uzdižu se od same morske obale, a sa svojih vrhunaca pružaju nezaboravne vidike na more i južnodalmatinske otoke kao i na zaleđe.

Autobus je ispunjen polupospanim planinarima. Sjedim do svog pratitelja, a on me do u tančine upoznaje s ferata-setom koji još nikada u svom planinarskom životu nisam koristio. S veseljem sam izabrao taj osigurani put prema našim vrhovima, premda se na Omišku Dinaru može stići i običnim planinarskim putem.

Ferata-set je oprema za samoosiguranje. S jedne strane privežemo set na naš penjački pojas. Malo dalje, na gurti se nalazi zašivena torbica s preklopljenom gurtinom koja se u slučaju većeg pada rašije i tako amortizira udar koji bi mogao biti poguban na kralješnicu. S druge strane seta izlaze dvije gurtne iste dužine, čije krajeve utaknemo u karabiner kojim se zakvačimo na sajlu osiguranog puta. Ako bismo se željeli malo odmoriti, ili ako nekoga uhvati strah, imamo na pojasu pletenu gurtnu dugu oko jednog metra čiji kraj utaknemo u karabiner s kojim se ukopčamo na sajlu ferate. Koristimo karabiner s blokadom. Palcem ruke kojom ga držimo vrtimo mali narezani tuljak. Zavrćući ga u jednu stranu blokiramo

a u suprotnu stranu odblokiramo otvaranje karabinera. Kao što rekoh, njime se natakne na sajlu i možemo se odmarati sjedeći u penjačkom pojasu.

Slušam pažljivo upute svojeg predobrog pratitelja-vodiča. Tako u razgovoru stižemo do Zrmanje

Na osiguranom dijelu puta u kanjonu Zrmanje

gdje je predviđen posjet njezinoj pritoci Krupi. U svom spustu rijeka stvara predivne slapove. Lakom planinarskom stazom spuštamo se do nje i uživamo u ovom prekrasnom brdskom okolišu. Tu je Kudin most, rekao bih most ljubavi jer je uz njega vezana legenda. Jedan momak imajući dragu na drugoj obali rijeke izgradio je taj most da bi je mogao posjećivati. To se zove ljubav!

Slijedi fotkanje sa svih strana. Nauživavši se te ljepote i za oči i za uši odlučujemo se za povratak. On je malčice teži. Čeka nas kratak detalj prolaza uz jednu okomitu stijenu. Tu me pratitelj osigurava pa sam se čvrsto držeći za sajlu, objema rukama počeo kretati stajući nogama na oslonce na stijeni. Moram se čvrsto držati za sajlu jer je na mjestima stijena okomita, pa i malo prevjesno nagnuta. U tom položaju nije jednostavno tražiti nogom oslonac na slijepo premda mi pratitelj govori gdje se nalazi. Nakon te osigurane dionice dočekuje nas uspon po škrapama, gdje moram biti vrlo oprezan jer se lako mogu ozlijediti. Posljedica toga je da sam na tom terenu nešto sporiji od ostalih planinara. Slijedi i malo penjanja, na tri čvrste točke.

S polusatnim zakašnjenjem stižemo do autobusa. Grupa nas je strpljivo i s razumijevanjem

čekala, čak i dočekala s pljeskom i čestitkama. Brzo je prošao dan pa hitamo prema Omišu.

U večernje sate stižemo do autokampa. Čim unutra pobacismo ruksake krenemo na večeru u obližnji restoran. Izaberem vegetarijanski meni, rižu s povrćem i gljivama. Domalo kreće i živa glazba, malo preglasna i prežestoka za moj ukus. Isti ukus je imao i ostatak ekipe jer se restoran ubrzo ispraznio. Slijedila je ugodna noćna šetnja u isto tako ugodnom društvu po Omišu. Malo uz rivu, malo po uskim kamenom popločanim ulicama po staroj jezgri. No nismo baš bili zainteresirani za temeljitije noćno razgledavanje grada pa se uputismo na spavanje. Uz tehno glazbu iz spomenutog restorana provodimo noć i dočekujemo svitanje sunčanog jutra.

Put nas vodi dalje prema Makarskoj i Biokovu. Naš idući cilj je vrh Bukovac. To je srednje teška staza. Kamenjar, nisko trnovito raslinje, pri vrhu penjanje uz stijenu i po njoj. Bilo je na vrhu i uskih dionica gdje sam morao hodati točno za pratiteljem jer je i s jedne i s druge strane bila strma padina. To sam izveo držeći se objema rukama za pratiteljeva ramena pa sam tako mogao stati stopalom točno tamo gdje i on. Vrijedi spomenuti jedan

izvor, s preukusnom vodom koju smo s velikim užitkom konzumirali i punili boce. Vrlo me začudilo što smo naišli na taj čaroban izvor budući da na internetu stoji informacija da na Biokovu nema nikakve vode. Zbog škrapastih i potežih dionica opet smo moj pratitelj i ja bili zadnji, ali ovaj nas je put ostatak ekipe dočekaao još srdačnije i veselije. Predivno, nezaboravno!

Nakon osmosatnog planinarenja stiže vrijeme večere. Večerao na nekom drugom mjestu. Odlučim da ne budem opet vegetarijanac pa uzimam gulaš. Tu mi se dogodila greška jer se nakon gulaša moj želudac poprilično pobunio. Stigne nekako jutro, ali sada uz latino-američku glazbu iz već spomenutog bučnog restorana.

U planu je bila Omiška Dinara, vrh Kula kao i Omiška ferata koju sam sa zadovoljstvom čekaao. Laganom šetnjom od kampa brzo stižemo do nje. Stavljam kacigu, navlačim penjački pojas pa dolazi na red u autobusu opisan ferata-set. Jedan je vodič ispred mene, a drugi iza mene. Ukopčavam se na sajlu pa krenem uz budne oči svojih pratitelja. Meni je to super! Imam osjećaj da bih ovako mogao sam držeći se za sajlu kao za rukohvat. Ali sajla služi samo za osiguranje pa se za nju po pravilu ne držimo – ruke trebaju biti na stijeni. No meni, budući da ne vidim, služi kao smjerokaz, a i lagano klizeći rukom po njoj nailazim na klinove koje drukčije ne bih primijetio. Preko njih moram prebaciti karabinere ferata-seta. Trebam paziti da prilikom prebacivanja karabinera preko klina dobro stabiliziram svoj položaj na nogama. Nikako ne smijemo otkopčavati oba karabinera odjednom, nego najprije jedan, a tek kad ga prespojimo preko klina, drugi.

Idem tako oprezno kroz stijenu, uz malo uspona i spusta po željeznim stepenicama. To je savijen željezni profil u obliku slova U, širine oko pola metra s krajevima zabijenim u stijenu. Nakon jednosatnog uspona na ferati stižemo tako do Fortice, gusarske utvrde na samom rubu stijene. S nje je prilaz Omišu kao na dlanu. Odavde pa do vrha Kule ima još dva i pol sata uspona.

Dok sam prolazio feratom nekako sam bio u redu, ali sada mi se želudac silno pobunio da sam se trebao olakšati iza kojeg grma ili stijene uz stazu, i to pod hitno. Osjećao sam slabost i uspinjanje mi je predstavljalo popriličan napor. Trebao sam često stati da bih se malo odmorio. Uz poduke svog pratitelja kako disanjem povratiti snagu i uz

Kretanje slijepoga planinara s vodičem

pomoć efektnog pripravka koji mi je dao stižemo do odmorišta na manje od sata do vrha. Budući da se od tog odmorišta spušta staza do Radmanovih mlinica gdje je bila predviđena večera, odlučimo da ću tu pričekati, odnosno malo prileći dok će on otrčati do vrha i vratiti se nazad s ekipom. Bio sam tužan što neću dohvatiti vrh Kulu, no nakon što sam prilegnuo pola sata snaga mi se tako vratila da sam sat i pol spusta s užitkom odradio.

Na stolu nas je čekala preukusna pastrva. Nakon večere brzo se nađemo u kampu i kreće gitara-happening da bi se potom nastavio na obali mora, uz šum valova pojačan s usnom harmonikom.

Stigao je tako dan povratka. Nekako prebrzo. Kažu da sve što je lijepo kratko traje. Na putu prema Puli bio je predviđen posjet Cetini. To i učinismo, uz jednosatnu šetnju do njenog kanjona. I tu nailazimo na preukusnu izvorsku vodu. Nakon trosatnog druženja s Cetinom ukrcavamo se u autobus pa krenemo prema sjeveru. Tako završavaju četiri dana aktivnog uživanja u prirodnim ljepotama, s rijekama, brdima, u planinarenju, lijepom druženju.

Na kraju, želim zahvaliti vodiču Davidu Jovanoviću na besprijeornoj pratnji i lijepom druženju. Hvala Viliju, glavnom vodiču i Vanji, Željku i Peri, kao pomoćnim. Hvala Vesni, Suadi, Loreni, basu Tomu s kojima sam dijelio kućicu, koji su čistili, prali suđe kao i nudili raznolike delicije. Isto tako hvala svim ostalim članovima ekipe što su mi pritekli pomoći ako mi je negdje zapelo. Hvala PD-u Glas Istre. Još ću samo s veseljem reći: doviđenja na nekom sljedećem planinarenju.

NARUČITE PLANINARSKI KALENDAR ZA 2020. GODINU!

Sredinom studenoga iz tiska izlazi atraktivan zidni kalendar HPS-a za 2020. godinu s odabranim fotografijama iskusnog planinarskog fotografa Tomislava Markovića. Uz slike planinske prirode, u kalendaru je pregled svih važnijih akcija u sljedećoj godini. Cijena kalendara je 35 kuna, a za narudžbe od 10 i više primjeraka preko planinarskih društava odobrava se popust od 20% (u društvu se sastavi popis i narudžbom društva naručuje se određeni broj kalendara, a HPS društvu potom šalje račun). U narudžbi treba naglasiti hoće li se kalendar izravno preuzeti u Uredu HPS-a ili ga treba slati poštom, a u tom slučaju u račun će biti uključeni i poštanski troškovi. Format kalendara je 48 × 33 cm, a tvrda poštanska omotnica štiti ga od oštećenja na putu do naručitelja.

Listopad 2020.

Kad. skupine na južnom vrhuncu

October

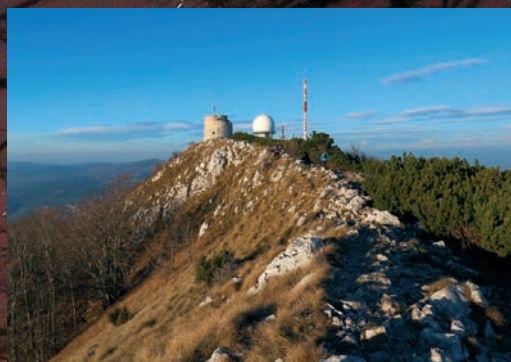
PONEDELUK MONDAY	UTORAK TUESDAY	SRIJEDA WEDNESDAY	ČETVRTAK THURSDAY	PETAK FRIDAY	SUBOTA SATURDAY	NEDELJA SUNDAY
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr - hps@hps.hr

KALENDAR AKCIJA

1. 10. 21. planinarska kstenjenjela u Području HPD Bili, Koprivnica. **2. 10.** Opišni gipsački put HPD Ariljevo-Širokovo. Opišni **3. 10.** 6. Pohod otom boginje HPD Martići. Karlovač **4. 10.** Isena u Sami Stržbenovoj PD Komarac, Rijeka **5. 10.** 10. Dan motarske HPD Alisa, Split **6. 10.** Dan HPD-a Željenski, Pohod na Otoc, Oborone planinarske obilaznice Samoborski vidikovci HPD Željenski, Zagreb **7. 10.** Pohod Karanjan-rijeka Kupa PD Vrsak, Brijuni **8. 10.** U iseni odavala HPD Alisa, Viro Laka **9. 10.** 12. 10. Kstenjenjela u Hrvatskoj kstenjenjela PD Dječ, Hrvatsko Kstenjenje **10. 10.** Dan HPD-a Blagaj HPD Blagaj, Blagaj **11. 10.** Iseni pohod Vojaka - Martići HPD Vojaka, Duga Resa **12. 10.** Pohod Senitkom planinarskim putem HPD Zagreb-Matija, Zagreb **13. 10.** Planinarska kstenjenjela HPD Zrin, Petrij **14. 10.** Pohod Dubovackim planinarskim putem PD Dubovac, Karlovač **15. 10.** Dan PD-a Premisa PD Premisa, Opat **16. 10.** Sudbeno pohod HPD Jagrič, Somdov **17. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **18. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **19. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **20. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **21. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **22. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **23. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **24. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **25. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **26. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **27. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **28. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **29. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **30. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba **31. 10.** Dan istarskih planinarske izložbe planinarski izložba

Srpanj 2020.

HPD Lika

KALENDAR AKCIJA

PONEDELUK MONDAY	UTORAK TUESDAY	SRIJEDA WEDNESDAY	ČETVRTAK THURSDAY	PETAK FRIDAY	SUBOTA SATURDAY	NEDELJA SUNDAY
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr - hps@hps.hr

1. 7. 10. gromog mjesta HPD Matičko - Duga Raba, Rabin Sadržaj **2. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **3. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **4. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **5. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **6. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **7. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **8. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **9. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **10. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **11. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **12. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **13. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **14. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **15. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **16. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **17. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **18. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **19. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **20. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **21. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **22. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **23. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **24. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **25. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **26. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **27. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **28. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **29. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **30. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba **31. 7.** 122. pohod na Vrhovica i dan PD-a Željenski, Duga Raba

Narudžbe se primaju putem:
web-trgovine – www.hps.hr
e-maila: uredhps@hps.hr
telefona 01/48-23-624 i
telefona 01/48-24-142

U Bugarskoj održan 13. EuroSpeleo Forum

Od 25. do 29. rujna u Dolnom Lozenu kraj Sofije u Bugarskoj održan je 13. skup europskih speleologa – EuroSpeleo Forum. Organizirali su ga Europska speleološka federacija (European Speleological Federation / Fédération Spéléologique Européenne – FSE) i Bugarski speleološki savez (Bulgarian Federation of Speleology – BFSp) u povodu 90 godina organizirane speleologije u Bugarskoj i 45 godina njihove službe speleospašavanja.

U ime Komisije za speleologiju HPS-a u Sofiju se službenim kombijem HPS-a uputilo sedmero speleologa: Teo Barišić (SO HPK-a Sveti Mihovil), Matea Talaja, Valerija Butorac, Stipe Maleš, Nicola Rossi i Sara Anđela Perić (SO HPD-a Željezničar) te Dino Grozić (SO PDS-a Velebit / SU Estavela). Pošto su nas na registracijskom punktu srdačno dočekali bugarski prijatelji, kolege speleolozi, koji nam se posljednjih godina sve češće priključuju u važnim speleološkim istraživanjima na sjevernom i južnom Velebitu, smjestili smo se zajedno s drugim sudionicima u obukovnom centru Crvenoga križa.

Već je prvi dan poslijepodne, nakon svečanog otvaranja, Teo Barišić održao prezentaciju pod nazivom »Speleološka istraživanja u Hrvatskoj 2009. – 2019.«, a Dino Grozić odmah nakon njega prezentaciju »Speleološka istraživanja krša sjevernog Velebita«, s posebnim naglaskom na otkriće nove hrvatske »tisućice« – jame Nedam, pri čemu je prikazan i kraći film o istraživanju te jame. Treba istaknuti da je to ujedno bio i EuroSpeleo projekt FSE-a.

U drugoj su sali Matea Talaja i Valerija Butorac prezentirale »Snimanje i vrednovanje geodiverziteta

krškog podzemlja u špilji Lokvarku«, a u trećoj je dr. sc. Stanislav Frančišković - Bilinski s Instituta »Ruđer Bošković« predstavio temu »Pregled ekološkog istraživanja hrvatskoga krša i njegovih posljedica za rekonstrukciju paleokoliša«. Dovočer su nam se pridružili kolege speleolozi iz Hrvatskoga speleološkog saveza Neven Šuica, Hrvoje i Nataša Cvitanović te Slaven Vuković, a na našem su se zajedničkom hrvatskom štandu našli speleološka literatura, suveniri i majice.

U petak su se Dino i Nicola prijavili na SpeleoOlympics – sportsko natjecanje u prelaženju poligona s otežanim transportnim vrećama i vezivanjem uzlova s maramom preko očiju. Dok su se u pojedinačnoj konkurenciji Poljaci pokazali nedostižnima, u slučajno odabranim parovima Dino i Nicola uspjeli su zauzeti drugo, odnosno treće mjesto.

U subotnjim jutarnjim satima održana je i Generalna skupština FSE-a, na kojoj su hrvatsku speleologiju zastupali Neven Šuica i Teo Barišić, a od ukupno 31 članice bili su prisutni delegati i vicedelegati iz 24-iju članica FSE-a. Nakon dr. Mladena Garašića, u novom je mandatnom razdoblju na dužnost potpredsjednika FSE-a izabran Michel Isnard iz Francuske. FSE će i u novom mandatnom razdoblju voditi Ged Campion iz Velike Britanije. Teo Barišić je postao član Europske komisije za speleospašavanje (ECRC-a), a Ruđer Novak iz SO HPD-a Željezničar član Europske komisije za zaštitu podzemlja (ECPC-a). Na skupštini smo doznali da će se sljedeći, 14. EuroSpeleo Forum održati krajem srpnja sljedeće godine u Cantabriji i Castilli y Leonu u Španjolskoj.

Sudionici 13. EuroSpeleo foruma

TZVETAN OSTROMSKY

SLAVEN VUKOVIĆ

Hrvatski speleološki štand u Bugarskoj

Navečer su, na službenom zatvaranju, Dino i Nicola pokupili svoje nagrade sa sportskog natjecanja, a video o istraživanju jame Nedam iz radionice SO PDS-a Velebit osvojio je drugu nagradu u konkurenciji videouradaka. Matea Talaja preuzela je i posebnu nagradu za najuspješniji europski speleoprojekt: »Projekt Centar izvrsnosti Cerovačke špilje – održivo upravljanje prirodnom baštinom i krškim podzemljem«, autora Stipe Tutiša i Vesne Vrge Perović.

Sad već malo iskusniji, možemo primijetiti kako znatan dio EuroSpeleo Foruma zauzimaju prezentacije speleologa domaćina, pa se ovdje moglo mnogo toga doznati o povijesti i najznačajnijim bugarskim speleološkim istraživanjima. Drugi su dio simpoziji na zadane teme, gdje se moglo čuti nešto o tehnikama pronalazanja speleoloških objekata uz pomoć daljinski upravljanih sustava kao što su dronovi, termokamere i lidar, turistički uređenim špiljama i zapisima u speleološkim

objektima koji govore o globalnim promjenama klime na Zemlji. U posebnim su salama održane i prezentacije o biospeleološkim temama, geologiji, geomorfologiji i geografiji krša te zaštiti speleoloških objekata, a održan je i sastanak UIS-ove komisije za fiziku, kemiju i hidrologiju krša.

Zanimljivo je da se u dijelu koji je bio posvećen aktualnim speleološkim istraživanjima i ekspedicijama nisu našla najvažnija istraživanja na europskom tlu, na što smo se navikli na godišnjim okupljanjima talijanskih ili hrvatskih speleologa, odnosno na kongresima UIS-a, na kojima se predstavljaju najvažnija istraživanja u svijetu. U tome smo dijelu većinom pratili istraživanja u zemlji domaćina i nekoliko okolnih zemalja (Izraelu, Srbiji i Hrvatskoj) te rezultate međunarodnih ekspedicija dijelom sponzoriranih iz skromnog budžeta FSE-a (Kina, Laos, Tajland, Mianmar, Kina i Hrvatska). Prije i za vrijeme odvijanja skupa zainteresirani su speleolozi vođeni u posjete u okolne špilje: Dupku, Lakatnik, Eminovu, Jagodinsku, Đavolje grlo i Prohodnu.

Sudeći po brojnim komentarima sudionika skupa, bila je to vrlo lijepa prezentacija hrvatske speleologije. Tu je naravno i onaj drugi dio, ne manje važan – novostečeni kontakti, razmjena iskustava i njegovanje starih prijateljstava s toliko nam dragom, širom speleološkom zajednicom.

Na skupu je sudjelovalo ukupno 200 speleologa iz europskih zemalja, a zasigurno će biti zapamćen po dobroj organizaciji te toploj i ugodnoj atmosferi koju su kreirali posebice Antonija - Toni Vlajkova i Angel Ivanov, ali i brojni drugi moderatori, vodiči i bugarski speleolozi volonteri.

Teo Barišić

PLANINARSKKE KUĆE

Otvoreno novo planinarsko sklonište Zlatko Prgin na planini Dinari

Na Dinari, najvišoj hrvatskoj planini, u šumarku podno Bukvinog vrha, na nadmorskoj visini od 1543 metra, otvoreno je u subotu 28. rujna novo planinarsko sklonište »Zlatko Prgin«. To je sklonište kruna višegodišnjega volonterskog rada članova HPK-a Sveti Mihovil iz Šibenika. Sklonište će biti stalno otvoreno za sve planinare koji idu u pohod na Dinaru. Sklonište je dobilo ime po Zlatiboru - Zlatku Prginu, prvom predsjedniku i jednom od osnivača HPK-a Sveti Mihovil, koji je stradao 1999. prilikom uspona na Aconcagua.

U prisutnosti brojnih planinara iz planinarskih društava iz Hrvatske i Slovenije, te članova HGSS Stanice Split i HGSS Stanice Šibenik, koja se ujedno

skrbila o sigurnosti svih uzvanika, predsjednik HPK-a Sveti Mihovil Mate Protega zahvalio je uz prigodne

ADA BARIŠIĆ

Dio sudionika na otvorenju planinarskog skloništa Zlatko Prgin na Dinari

riječi svima koji su pridonijeli ostvarenju toga zahtjevnog zadatka, poduzeću Pro Automatika na donaciji materijala za oblaganje skloništa i svim članovima koji su svojim predanim i naporim radom omogućili da niz sljedećih desetljeća generacije planinara imaju ugodno, komforno i sigurno mjesto za zaklon i boravak na planini. Nakon toga je prerezao svečanu vrpцу te

proglasio sklonište službeno otvorenim. U ime HPS-a, prigodnim se riječima obratila članica Izvršnog odbora Saveza Aida Barišić.

Nakon svečanoga dijela svi su prisutni nastavili s ugodnim druženjem uz tanjur planinarskoga graha iz velikih lonaca što su ih planinari na svojim leđima donijeli do skloništa. HPK Sveti Mihovil, Šibenik

Novo planinarsko sklonište na putu od Brezovca prema vrhu Dinare

PD Susedgrad - naših prvih 70

Vlado Sučić, prvo poznato ime podsusedskog planinarstva, dosjetio se da bi bilo dobro osnovati planinarsko društvo u zapadnom dijelu Zagreba – ako se Podsused u to vrijeme uopće smatrao dijelom Zagreba! Jer, tada se iz Zagreba u Podsused išlo na cjelodnevne izlete kočijama ili vlakom, dok su oni hrabriji išli biciklima. Ljeti je taj izlet uključivao kupanje u Savi, obilazak termalnih izvora Sutinskih vrela, posjet starom Tahijevom dvorcu Susedgradu, a nakon ručka iz košare obvezno je bilo piće u kulturnoj birtiji »Aralica«, koja datira još iz 18. stoljeća (prije nekoliko mjeseci srušena je kuća u kojoj se nalazila). A onda je Vlado Sučić, koji je već planinariano sa članovima PD-a Zagreb, pokrenuo osnivanje planinarskog društva. Okupio je prijatelje istomišljenike i ugledne podsusedske građane. Njegova je ideja početkom 1949. ne samo prihvaćena, nego i ostvarena. Prvi predsjednik novoosnovanog društva Susedgrad bio je prof. Dalibor Hanzalek, a Sučić je bio tajnik.

Zajedno su osmislili prvi izlet – obilazak Postojnske jame i Škocjanskih jama. Odredišta su bila toliko atraktivna da se skupilo gotovo 200 sudionika. Nakon druženja uz pjesmu i svirku društvo je ostalo na okupu. Redovito su se organizirali izleti po Medvednici, Samoborskom i Žumberačkom gorju, a zagorskim cugom išlo se do podnožja Strahinjščice i Ivanščice.

Već je sljedeće godine u Društvu osnovana skijaška sekcija, a krenulo se i na Triglav.

Nedostajao je prostor za sastanke tako brojnog društva – sve do 1953., kad je Društvo od NO-a Susedgrad dobilo za tu svrhu staru lugarnicu pod starim gradom Susedgradom, koja je s pomoću mnogih vrijednih ruku planinara obnovljena i uređena. Pritom su se najviše založili Borivoj Vuksan, učitelj i direktor osnovne škole, Drago Stanišak i Drago Budiselić, uz pomoć ing. Nede Car, koja je zastupala Konzervatorski zavod jer se kuća nalazi na zaštićenom području staroga grada Susedgrada. Uslijedili su izleti, obljetnice, izložbe fotografija i slika. Markirane su staze Podsused – Kameni svati, Ponikve – Kameni svati i Bizek – Kameni svati.

Oko 1980. rodila se zamisao o izgradnji novog planinarskog doma, na malo većoj nadmorskoj visini od Susedgrada. PD Susedgrad 1982. kupuje zemljište – šumu nedaleko od okamenjene svatovske povorke i počinje graditi dom. Predsjednik Društva tada je bio Drago Stanišak, zvani Maršal, tada već u podmaklim godinama, ali angažira se mlađa generacija: Zdenko Šlibar - Mišel, braća Boro i Krešo Starešinić, Zvonko Kalčićek - Mrgud, Zvonko Zednik i Branimir Jurinec - Kunf.

Pomažu im kreditom Općina Susedgrad te donacijama tvornica cementa Sloboda i tvornica Jedinstvo.

Poduzeće za izgradnju cesta daruje montažni drveni objekt koji je traktorom pod Kamene svate prevezao Milan Pismarović - Luka i postao naš počasni član. Tako je sagrađen prvi dio doma. Godine 1990. gradi se terasa ispred doma, za koju je materijal donirala pilana Nikole Rakijaša iz Jarka. Nakon nekoliko godina dugogodišnji član Milan Lacković dograđuje spavaonicu za 8 – 10 ljudi, te nadstrešnicu, a zatim i natkrivenu pečenjaru.

Tijekom Domovinskog rata broj članova znatno se smanjio, ali kuća na Kamenim svatima održala je nas nekolicinu na okupu. Održavana je i redovito je bila otvorena za planinare i izletnike.

Svake se godine, prve nedjelje u rujnu, na Kamenim svatima okupljaju brojni planinari iz cijele Hrvatske. Pohod na Kamene svate postoji već 41 godinu.

Nakon 2000. Društvo se podmlađuje, a pridružuju nam se dvije sekcije: Družina oreovog pejna (orahovog panja, nap. Ur.) i Pijani poskok. Svi se uključuju u akciju obnove i preuređenja doma. Iz Družine oreovog pejna najveći su doprinos dali Zdravko i Tihomir Vlašiček, Branko Špiranec, Đurđa Brajković i Nenad Keić, a iz sekcije Pijani poskok Nikola, Marko i Luka Sedmak, Ana i Matija Bosak, Maja i Hrvoje Anđelić te Ivana i Petar Kasum.

Uz to se i puno planinarilo, ne samo po hrvatskim, slovenskim i bosanskim planinama, već nas je bilo po cijelom svijetu. Odredišta naših izleta bili su Dolomiti, Julijske Alpe, Tatre, Kilimandžaro, Nepal, Tibet, Borneo itd. Naši članovi Petar i Ivana Kasum postižu zavidne rezultate u alpinizmu diljem Europe, a neki članovi sekcije Pijani poskok aktivno se bave brdskim biciklizmom. Prije šest godina Maja Anđelić i Lidija Milić pokreću Ženski pohod na Kamene svate, koji se održava u ožujku u povodu Međunarodnog dana žena. Trasa pohoda se mijenja, ali uvijek završava na kući podno Kamenih svata.

Tako se svi zajedno zalažemo da živi stara legenda o okamenjenoj svatovskoj povorci koju je na putu iz

Planinarska kuća Kameni svati na Medvednici

crkve stigla svekrvina kletva: »Ubila me strijela mahom, ak mi Janja bude snahom«, što je August Šenoa opisao u poemi u stihovima.

Društvo upravlja dvjema planinarskim obilaznicima: »Četiri godišnja doba na Kamenim svatima« i »Hej-lop«. U proteklih 70 godina PD Susedgrad vodili su predsjednici: Dalibor Hanzalek, Borivoj Vuksan, Drago Stanišak, Branimir Jurinec, Ivan Župančić, Mijo Ferenčin, Lidija Milić, Matija Bosak i Nikola Čopić.

Društvo je imalo svoje uspone i padove, ali ne damo se i još smo tu. Vidimo se negdje u planini ili na našim »Kamenjakima! Hej-lop! Mirjana Culi

HPD-a Sokolovac Požega i članovi neformalne planinarske skupine Šapice) te sedam gradova (Virovitice, Kutjeva, Našica, Osijeka, Tuzle, Slavonskog Broda i Požege). Najmlađem je sudioniku bilo 13, a najstarijemu 80 godina. Na izletu su bila i tri kućna ljubimca: Gita, Bella i Floki.

Nakon fotografiranja ispred gradske kuće polazimo na OPG Livak, parkiramo automobile i krećemo kroz kutjevačke vinograde, prelazeći Duboki potok. Ondje ulazimo u gustu i još uvijek zelenu šumu, koja nas je gotovo cijelim putem skrivala od sunca i vrućine.

Nepoznata Krndija – kutjevački atar

HPD Sokolovac iz Požege svake godine organizira izlet pod nazivom »Tragom putopisa Julija Kempfa«. Izlet se nalazi u kalendaru akcija HPS-a i Udruge SlavonSKI planinari. Na tom izletu obilazimo mjesta o kojima je Kempf pisao, a ove je godine izlet nazvan »Nepoznata Krndija – kutjevački atar«.

U dogovoreno se vrijeme na početku puta u Kutjevu okupilo 44-ero planinara iz sedam planinarskih društava (HPD-a Papuk Virovitica, PD-a Konjuh Tuzla, HPD-a Vidim Kutjevo, PD-a Zanatlija Osijek, HPD-a Bršljan – Jankovac Osijek, HPD-a Gojzerica Požega,

Otprilike sat hoda nakon polaska upriličeni su malo duži odmor i okrpjeka. Odmor smo ujedno iskoristili da bismo sudionike izleta upoznali sa znamenitoštim Krndijom. O njima su čitali Marina iz Našica, Vesna i Predrag iz Požege, a Mario iz Virovitice čitao je najzanimljiviji dio, o tome kako se na Krndiji (Lončarskom visu) nalaze vulkanske stijene trahandeziti (latiti) i andeziti, te da su trahandeziti nastali u svezi sa sinse-dimentacijskim vulkanizmom u doba kad su se duž rasjednih sustava taložili otnang-karpatki sedimenti i kristalizirali se u podmorskim uvjetima.

Staza i cijeli izlet bili su puni iznenađenja, a putem smo vrludali kroz potoke, livade, šikare, šume, vinograde, polja, kroz mnoštvo grmlja i drugog bilja. Bio je najavljen samo jedan »jači« uspon, iako ih je bilo više. Jedan je najavljen zato da pojedini izletnici ne odustanu. Najteži je uspon uslijedio nakon drugog spuštanja u Duboki potok, koji su svi uspješno svladali. Zadovoljni programom u atrijsku poznatoga dvorca Kutjevo i u samom dvorcu, planinari su oprostili vodiču sve uspone i padanja na zadnji dio tijela, sva proklijzavanja i sva preskakanja jaraka i ograda. Pred sam kraj izleta održan je kod vidikovca »Vila Vinkomir« još

Planinarenje po Krndiji

jedan »recital«, kako su prisutni planinari nazvali čitanje o Juliju Kempfu.

Vodič izleta bio je Predrag Livak, a pomoćni vodiči Tomislav Garilović i Mario Ripli. Izlet i program trajali su ukupno 6 i pol sati, a prijedeno je 16 kilometara. Krndija nas je možda malo iscrpila, ali nam je darovala prekrasne vidike na kutjevački kraj te mnogo radosti i veselja.

Predrag Livak

KALENDAR AKCIJA

9.11 Memorijalni uspon na Strinčjeru

Nuncijata - Strinčjera
HPD Dubrovnik, Dubrovnik

9. - 10. 11. Kutjevačko Martinje

Krndija
HPD Vidim, Kutjevo

9. 11. Ivanečko planinarsko Martinje

Ivanščica, Ivanečka pl. obilaznica
PK Ivanec, Ivanec

9. 11. Dan PD-a Ravna gora

Ravna gora
PD Ravna gora, Varaždin

10. 11. Planinarsko Martinje pri planinarskoj kući Belecgrad

Ivanščica, pl. kuća Belecgrad
HPD Belecgrad, Belec

16. 11. Dan HPD-a Jastrebarsko

Samoborsko gorje, Japetić
HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko

1. 12. Pohod Ivanečkom planinarskom obilaznicom

Ivanec - Ivanščica
PK Ivanec, Ivanec

1. 12. Memorijalni pohod na Anđinu baraku

Papuk, Velika - Nevoljaš
PD Mališćak, Velika

7. 12. 21. Planinarska noć u Međimurju

Gornja Dubrava, Međimurje
HPD Međimurje, Čakovec

8. 12. 14. Međunarodni dan planina - Nepoznati Papuk

Papuk
Udruga Slavonski planinari i JU PP Papuk

14. 12. Memorijalni pohod Fokinom stazom

Pakrac
PD Psunj, Pakrac

14. 12. Pohod povodom sv. Lucije

Labin - pl. kuća Skitača
PD Skitaci, Labin

14. 12. Noćni pohod na Oštrc

Samoborsko gorje, Oštrc
HPD Željezničar, Zagreb

15. 12. Dan Kamenjaka

Kamenjak
PD Kamenjak, Rijeka

21. 12. Božićno-novogodišnja noć HPD-a Malačka

Kozjak, pl. dom Malačka
HPD Malačka, Donja Kaštela

21. 12. Pohod 'Cvjetne staze Ravne gore - potrazi za mirisavim kukurijekom'

Ravna gora
PD Ravna gora, Varaždin

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

